

Σερραϊκά Σύμμεικτα

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ (Ε.Μ.Ε.Ι.Σ)

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ 2018

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΑΨΗΛΙΔΗΣ

Ο ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣ ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟΥ ΚΑΙ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

Τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα σημειώθηκε θεαματική αύξηση του σχολικού δικτύου και μεγάλη αναβάθμιση των εκπαιδευτικών διαδικασιών στις ελληνικές κοινότητες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η ανάπτυξη της ελληνικής εκπαιδευτικής δραστηριότητας επιτεύχθηκε σε συνθήκες εκσυγχρονισμού της λειτουργίας του οθωμανικού κράτους, μετά τις μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ, αναδιοργάνωσης των ελληνικών κοινοτήτων στο πλαίσιο των Γενικών Κανονισμών του Πατριαρχείου (1882) και εν μέσω των εθνικών ανταγωνισμών στη Βαλκανική, μετά την ίδρυση της βουλγαρικής εξαρχίας (1870)¹.

Σημαντικό εκπαιδευτικό κέντρο του βόρειου ελληνισμού υπήρξε η πόλη των Σερρών². Το 1872 ιδρύθηκε και λειτούργησε το πρώτο *έν τῇ Ἀνατολῇ* Διδασκαλείο του Μακεδονικού Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Σερρών και ακολούθησαν για μια δεκαετία (1874-1885) τα ιδιωτικά Διδασκαλεία του παιδαγωγού Δημητρίου Μαρούλη. Η πόλη είχε ακόμη σχολεία προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (νηπιαγωγεία, δημοτικές σχολές, Αστική σχολή, Γυμνάσιο και Παρθεναγωγείο)³. Η λειτουργία των εκπαιδευτηρίων στηρίχθηκε στην

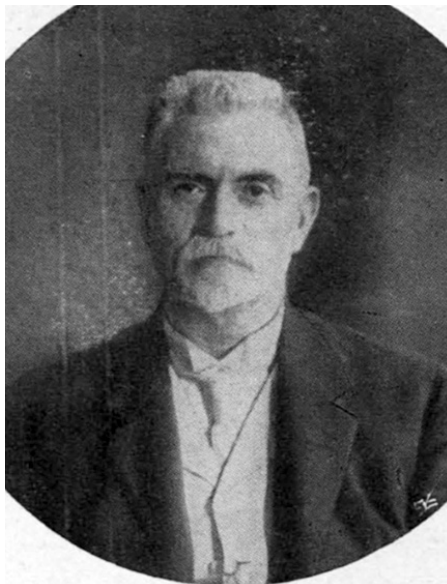
1. Γ. Μπέτσας, «Η εκπαίδευση του νεοελληνισμού στην οθωμανική επικράτεια: από το Τανζιμάτ (1839) στους Νεότουρκους» στο Ν. Π. Τερζή (επιμ), *Μελέτη της εκπαίδευσης του Νεοελληνισμού*, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2014, σσ. 95-109.

2. Σε επιστολή του ο Πρόεδρος του Συλλόγου προς διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων Ν. Μαυροκορδάτος προς τον Υπουργό Εξωτερικών Α. Κοντόσταυλο (11-12-1875) μεταξύ άλλων ανέγραφε: *Πρός τούτο ανάγκη 1) νά ιδρυθῶσιν ἐν Μακεδονία, ἰσχυρά κέντρα ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Θεσσαλονίκη, Σέρραις, ΒοδENOΪς, Κοζάνη, Καστοριά, Βιτωλίοις καί Κορυτσᾶ. Καί ἡ μὲν Θεσσαλονίκη ἔχει ἤδη πλῆρες γυμνάσιον λίαν καλῶς κατηρισιμένον. Ἀνάγκη δέ τοιούτου ν' ἀποκτήσωσιν αἱ Σέρραι, τὰ Βιτώλια καί ἡ Κορυτσᾶ, Σ. Βούρη, Πηγές για την ιστορία της Μακεδονίας. Πολιτική και εκπαίδευση 1875-1907, εκδ. Παρασκήνιο, Αθήνα 1994, σ. 31.*

3. Έ. Αγγέλου Βλάχου, *Η παιδεία εις τας τουρκοκρατούμενας Σέρρας*, Εν Αθήναις 1935, σ. 46. *Ἄλλ' ἰδίως ἡ ἀπό τοῦ 1880-90 δεκαετηρῆς σημειοῖ τὴν λαμπρὰν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρῶν, χρυσοῖς γραμμασίαν*

Ο Γυμνασιάρχης Πέτρος
Παπαγεωργίου.

Ο Γυμνασιάρχης Ιωάννης Δέλλιος.

υλική και ηθική βοήθεια του ελληνικού κράτους, στην αρωγή των φιλελευθέρων συλλόγων και σε συνεισφορές και ευεργεσίες ιδιωτών και ιδιωτικών φορέων.

Στο Γυμνάσιο των Σερρών υπηρέτησε για δύο συνεχόμενες σχολικές χρονιές από το 1889 έως το 1891 ως γυμνασιάρχης ο σπουδαίος φιλόλογος Πέτρος Παπαγεωργίου⁴. Η θέση αυτή του προσφέρθηκε από

άναγραπτος *έν τη ιστορία αυτών*, Ευαγ. Γ. Στράτη, «Ιστορία των εκπαιδευτηρίων της πόλεως Σερρών», *Μακεδονικόν Ημερολόγιον* 2 (1909) 152.

4. Γεννήθηκε το 1859 στο Μοναστήρι. Μετά το Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Χωρίς να λάβει το πτυχίο του, το 1878, μετέβη αρχικά στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας και το Μάρτιο του 1880 στο Πανεπιστήμιο της Ίένας απ' όπου το 1883 έλαβε το διδακτορικό του που αφορούσε την ερμηνεία και κριτική στο έργο του μεγάλου τραγικού Σοφοκλή. Ξεκίνησε την καθηγητική του σταδιοδρομία στο Μοναστήρι ως γυμνασιάρχης τη σχολική χρονιά 1884-1885 και συνέχισε στη Φιλιππούπολη, στα Ζαρίφεια Διδασκαλεία ως φιλόλογος, το χρονικό διάστημα 1885-1888. Μετά τη γυμνασιαρχία του στις Σέρρες διετέλεσε γυμνασιάρχης στη Μυτιλήνη τη περίοδο 1894-1899. Επανήλθε στη Θεσσαλονίκη και εργάστηκε στο Μαράσλειο Ελληνογαλλικό Εμπορικό και Πρακτικό Λύκειο του ιερομονάχου Στεφάνου Νούκα το διάστημα 1904-1906. Το 1910 διορίστηκε αριστίνδην καθηγητής των Ελληνικών Γραμμάτων στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1911 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και διετέλεσε διευθυντής της επιτροπείας του Ιστορικού Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας. Πέθανε στις 18-1-1914. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου (1859-1914). *Φιλολογικόν Μνημόσυνον επί τη πενήτηκοστή επετείω από του θανάτου αυτού*, Θεσσαλονίκη 1964 (: Μακεδονικά, Παράρτημα 3). Π. Μ. Νίγδελι, Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου του Θεσσαλο-

τον πρόεδρο της Επιτροπής προς Ενίσχυση της Ελληνικής Εκκλησίας και Παιδείας (στο εξής Επιτροπή) Στέφανο Δραγούμη και αντικατέστησε τον μέχρι τότε γυμνασιάρχη Ιωάννη Δέλλιο που μετατέθηκε στη Θεσσαλονίκη⁵. Ο Παπαγεωργίου είχε παράλληλα την ευθύνη σύστασης και λειτουργίας δύο τάξεων Διδασκαλείου στο Γυμνάσιο και τη λειτουργία Οικοτροφείου για τους υποτρόφους μαθητές του Διδασκαλείου. Η γυμνασιαρχία του Παπαγεωργίου δεν ήταν εύκολη. Αντιμετώπισε ζητήματα οργάνωσης και διοίκησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, προβλήματα πειθαρχίας μαθητών καθώς και συνεργασίας με την αρμόδια Εφορεία των Εκπαιδευτηρίων. Επιπλέον εργάστηκε μέσα σε κλίμα ενδοκοινοτικών διενέξεων, στις παραμονές και κατά τη διάρκεια δημιουργίας του «Μητροπολιτικού και Κοινοτικού ζητήματος»⁶.

Από το αρχείο του Συλλόγου προς διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων (στο εξής: Σύλλογος)⁷ δημοσιεύουμε τέσσερις επιστολές που έστειλε προς το Σύλλογο ο Παπαγεωργίου, το ωρολόγιο πρόγραμμα μαθημάτων των δύο τάξεων του Διδασκαλείου, καθώς και τον Κανονισμό λειτουργίας του Οικοτροφείου των υποτρόφων μαθητών. Το αρχειακό αυτό υλικό φωτίζει τις εκπαιδευτικές διαδικασίες και τα γεγονότα της

νικέως Αλληλογραφία (1880-1912), (Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών. Σειρά Επιστημονικά Πραγματεία Φιλολογικά και Θεολογικά, αρ.19), Θεσσαλονίκη 2004, σ. 9 κ.ε.

5. Π. Μ. Νύδελι, *Πέτρον Ν. Παπαγεωργίου του Θεσσαλονικέως, Αλληλογραφία (1880-1912)*, έκδ. Ε.Μ.Σ., Θεσσαλονίκη 2004, σ. 77. Ο Ιωάννης Δέλλιος γεννήθηκε στις Σέρρες το 1853. Σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα, στη Λειψία και στην Ιένα. Υπηρέτησε ως γυμνασιάρχης στο Γυμνάσιο Σερρών (1880-1889), Θεσσαλονίκης (1889-1893 και 1895-1896), Λευκωσίας (1893-1895) και ως λυκειαρχής σε ιδιωτικό Λύκειο στην Αθήνα επί 13 χρόνια. Διετέλεσε γραμματέας του Μακεδονικού Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Σερρών (1874-1875) και πρόεδρος του Παμμακεδονικού Συλλόγου Αθηνών (1910-1914). Εκλέχθηκε βουλευτής Σερρών στις 6-12-1915 και αντιπρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων (1916-1917). Απεβίωσε στην Αθήνα στις 28 Απριλίου 1919. Βλ. Δ. Δημητριάδου (επιμ), *Οι ενεργέται των Πανεπιστημίων*, έκδ. Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου, εν Αθήναις 1921, σσ. 153-162.

6. Π. Μ. Νύδελι, *ό.π.*, σ. 78-82. Κ. Ν. Πλαστήρα, «Σέρρες, Μέρρες του 1891: Διαφωνίες παραγόντων της Ελληνικής Κοινότητας ως προοίμιο του “Κοινοτικού Ζητήματος”», *Μακεδονικά* 38 (2009) 193-208.

7. Ο Σύλλογος προς διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων άσκησε την εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους έως το 1886, βλ. *Η δράσις του Συλλόγου κατά την εκατονταετίαν 1869-1969*, Εκδ. Συλλόγου προς διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, Αθήναι 1970, σ. 75-115 και Η. Βελία, «La contribution du Syllogue pour la propagation des lettres grecques à l'encouragement de l'Hellénisme de Macédoine, 1869-1886», *Ελληνικές ανακοινώσεις στο ΣΤ΄ Συνέδριο Σπουδών Νοτιοανατολικής Ευρώπης*, έκδ. Ελληνικής Επιτροπής Σπουδών Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Αθήνα 1990, σ. 277-286. Από το 1887 ανέλαβε η Επιτροπή προς Ενίσχυση της Ελληνικής Εκκλησίας και Παιδείας., Ε. Δ. Μπελιά, «Η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους προς την Μακεδονία και ο Μακεδονικός Αγών», *Πρακτικά Συμποσίου: Ο Μακεδονικός Αγώνας*, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 31.

εποχής, πλουτίζοντας την ιστοριογραφία της εκπαίδευσης της πόλης των Σερρών.

Ο Παπαγεωργίου αφίχθηκε στην πόλη των Σερρών στις 15 Σεπτεμβρίου του 1889⁸. Αμέσως αντιμετώπισε το πρόβλημα της στέγασης των 23 υποτρόφων μαθητών του διαλυθέντος Διδασκαλείου Θεσσαλονίκης που είχαν σταλεί από το Σύλλογο και είχαν εγκατασταθεί στους χώρους του Οικοτροφείου από τις 26 Αυγούστου μαζί με 3 άλλους από την Ξάνθη, υπότροφους του κληροδοτήματος Θεοδώρου Ζαλάχα⁹. Οι χώροι του Οικοτροφείου δεν επαρκούσαν για την ταυτόχρονη στέγαση των παλαιών και νέων αφιχθέντων οικοτρόφων. Αναζητήθηκε άλλο μεγαλύτερο οίκημα για μεταστέγαση αλλά δεν

---

8. Κατά τη διαμονή του στην πόλη μελέτησε τα μνημεία της πόλης και τον αρχαίο Κώδικα της Μητρόπολης. Το αρχαιολογικό υλικό, τα βυζαντινά μνημεία και τα αποσπάσματα από τον Κώδικα που μελέτησε και κατέγραψε αποτελούν την κυριώτερη πηγή για την ιστορία της πόλης λόγω των καταστροφών και λεηλασιών που υπέστη τα επόμενα χρόνια. Στο γερμανικό περιοδικό *Βυζαντινά Χρονικά*, που διεύθυνε ο βυζαντινολόγος καθηγητής Karl Krumbacher, δημοσίευσε την αρχαιολογική μελέτη με τίτλο *Αι Σέρραι και τα προάστεια τα περί τας Σέρρας και η Μονή Ιωάννου του Προδρόμου* η οποία παραμένει έως σήμερα πολύτιμη, βλ. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, «Αι Σέρραι και τα προάστεια τα περί τας Σέρρας και η Μονή Ιωάννου του Προδρόμου», *Byzantinische Zeitschrift* 3 (1894) 225-329 και Β΄ έκδοση από την Δημόσια Βιβλιοθήκη Σερρών στη σειρά εκδόσεων για την πόλη και το Νομό Σερρών με εισαγωγή του Χ. Μπακιριτζή, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 105+πιν. Δημοσίευσε ακόμη σε περιοδικά και εφημερίδες, πολλές φορές σε επανάληψη, αρχαιολογικές επιγραφές, επιγράμματα και φιλολογικά μελετήματα για την περιοχή καθώς και το λόγο που εκφώνησε στην τελετή θεμελίωσης του Παρθεναγωγείου «Γρηγοριάς». Στην εργογραφία του που δημοσίευσε ο καθηγητής Παντελής Μ. Νύδελης, «Η Αλληλογραφία του Πέτρου Παπαγεωργίου με τον Karl Krumbacher και η Αναθεωρημένη Εργογραφία του», *Βυζαντινά* (2010-11) 307-330 και πρόσφατα στο βιβλίο του, *Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου Επιγραφικά μελετήματα (Αρχαιότητα)*, έκδοση Επιτροπής Ερευνών-Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη 2015, καταγράφονται τα εξής δημοσιεύματα: «Αναθηματική στήλη Σερρών», εφ. *Νεολόγος* φ. 6494, 13/25-3-1891, σ. 3. «Αρχαία αναθηματική στήλη εν Σέρραις», εφ. *Φάρος της Μακεδονίας*, φ. 1503, 6-3-1891, σ. 2. «Λόγος του Γυμνασιάρχου Σερρών Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου», εφ. *Φάρος της Μακεδονίας*, φ. 1505, 13-3-1891, σ. 1-2. «Neuer archäologischer Fund in Serres», *Berliner Philologische Wochenschrift* 11, 1891, σ. 770-771. «Παλαιογραφική εκδρομή εις την παρά τας Σέρρας Ιεράν Μονήν του Προδρόμου», *Νεολόγος* φ. 6443, 10-1-1891, σ. 1. «Μακεδονικά αρχαιολογικά. Α) «Ανάγλυφον μετά Θρακικών ονομάτων», *Εστία Εικονογραφημένη*, τχ. 7 Μαρτ. 1893, σ. 158-159. «Ο εν Σέρραις “Πύργος αυγούστου Βασιλέως”», *Byzantinische Zeitschrift* 10 (1901) 545. «Zu Theodoros Pediasimos», *Byzantinische Zeitschrift* 10 (1901) 425-432, «Zu den χρυσόβουλλα des Prodromos-Klosters dei Serres», *Byzantinische Zeitschrift* 17 (1908) 143-144. «Ποίημα Μαρίας Κομνηνής της Παλαιολογίνης αντιγεγραμμένον εκ χειρογράφου της παρά τας Σέρρας Ι. Μονής Ιωάννου του Προδρόμου», *Μακεδονικόν Ημερολόγιον* 6 (1913) 46-50.

9. Π. Μ. Νύδελι, *Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου του Θεσσαλονικέως Αλληλογραφία*, ό.π., σ. 80.

Ο καθηγητής Κλεάνθης Αιγιαλείδης.

Ο Διευθυντής του Οικοτροφείου
Ιωάννης Παρχαρίδης.

βρέθηκε και προκρίθηκε η λύση του διαχωρισμού των οικοτρόφων με την ενοικίαση ενός ακόμη οικήματος. Στο οίκημα του Οικοτροφείου επιλέχθηκε να μείνουν οι μαθητές του Διδασκαλείου και στο νέο οίκημα μεταφέρθηκαν οι παλαιοί οικότροφοι. Τη χρηματοδότηση λειτουργίας του Οικοτροφείου των μαθητών του Διδασκαλείου την είχε ο Σύλλογος, ενώ του Οικοτροφείου των παλαιών οικοτρόφων η Επιτροπή. Την επίβλεψη των μαθητών του Διδασκαλείου από την άφιξή τους μέχρι τον διαχωρισμό των οικοτροφείων είχε ο διορισμένος από τον Δέλλιο καθηγητής μαθηματικών Κλεάνθης Αιγιαλείδης¹⁰. Μετά όμως το διαχωρισμό Διευθυντής στο Οικοτροφείο των μαθητών του Διδασκαλείου ανέλαβε ο καθηγητής Ιωάννης Παρχαρίδης¹¹, ενώ ο Αιγιαλείδης ορίστηκε υπεύ-

10. Γεννήθηκε στη Σκιάθο το 1866. Το 1888 διορίστηκε καθηγητής στο Γυμνάσιο και στο Παρθεναγωγείο. Το 1892 προσελήφθη στο Αστεροσκοπείο Αθηνών και το 1895 στην υπηρεσία των Τ.Τ.Τ. όπου υπηρέτησε για 35 χρόνια. Εξελέγη βουλευτής Σκοπέλου το 1933 και Ευβοίας το 1935 με το Λαϊκό Κόμμα, Βλ., Δ. Τσοποτού, «Επαρχία Βόλου», *Θεσσαλικά Χρονικά*, Έκτακτος έκδοσις, Αθήνα 1935, σ. 171 και Ανωνύμου, «Εκ των Θεσσαλών βουλευτών», *Θεσσαλικά Χρονικά*, Έκτακτος έκδοσις, Αθήνα 1965, σ. 557.

11. Γεννήθηκε το 1858 στην Τραπεζούντα. Τελείωσε το Γυμνάσιο και τη Φιλοσοφική σχολή των Αθηνών. Εργάστηκε ως διευθυντής της Αστικής σχολής Τραπεζούντας, των Σχολών της Ρόδου και μετά από τις Σέρρες ως καθηγητής και διευθυντής στο Φροντιστήριο Τραπεζούντας. Εκπόνησε σειρά αναγνωσμάτων για τις τάξεις του δημοτικού, τα οποία ήταν σε χρήση για είκοσι πέντε τουλάχιστον χρόνια στα σχολεία της Τραπεζούντας και της επαρχίας της. Συνεργάστηκε με το Θεόδωρο Γραμματικόπουλο στην έκδοση του περιοδικού ποικίλης ύλης *Αστήρ του Πόντου*. Σπουδαιότερο έργο του θεωρείται η συγκέντρωση γλωσσικού και λαογραφικού υλικού από τον Πόντο. Ο Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως βράβευσε δύο εργασίες του.

θνος για το Οικοτροφείο των παλαιών οικοτρόφων, εγκατασταθείς και ο ίδιος στο νέο οίκημα¹².

Το Οικοτροφείο

Το Εθνικό Οικοτροφείο Σερρών είχε ιδρυθεί και οργανωθεί από τον Ιωάννη Δέλλιο με σκοπό να φιλοξενεί άπορους μαθητές από την επαρχία και όλη τη Μακεδονία που φοιτούσαν στο Γυμνάσιο¹³. Λειτουργούσε από το 1883 με την οικονομική επιχορήγηση του Συλλόγου¹⁴. Την επόμενη χρονιά, το 1884, όταν το Γυμνάσιο αναγνωρίστηκε ως ισότιμο με τα αντίστοιχα ιδρύματα του ελληνικού κράτους¹⁵ στο Οικοτροφείο διέμειναν κυρίως οι μαθητές του Γυμνασίου που προοριζόταν να τύχουν παιδαγωγικής κατάρτισης. *Ο κρίκος ό συνδέων τό Γυμνάσιον ήμῶν πρός τάς πέριξ κοινότητας είναι τό Οίκοτροφείον τοῦ ὁποίου τήν ἴδρυσιν αὐτοῦ ἤ ἀνάπτυξις τοῦ Γυμνασίου ὑπέβαλεν ἡμῖν έγγραφε ο Δέλλιος το 1887 προς το Σύλλογο ζητώντας την ενίσχυση του ιδρύματος με την ανάληψη της συντήρησης ορισμένων υποτρόφων¹⁶. Ο Σύλλογος αποδέχτηκε το αίτημά του και έστειλε 1,5 οθωμανική λίρα για κάθε υπότροφο¹⁷.*

Η σύσταση μεγάλου αριθμού ελληνικών σχολείων στις κωμοπόλεις και στην ύπαιθρο και οι απαιτήσεις που προέκυψαν από τις μεταρρυθμίσεις στη στοιχειώδη εκπαίδευση¹⁸ δημιούργησαν ζήτηση ικανών και καταρτισμένων δασκάλων, η εργασία των οποίων συνδέθηκε με τους

Πέθανε στις 17 Ιανουαρίου 1911 στην Τραπεζούντα. Βλ. Δ. Μ. Οικονομίδη, «Βιογραφικό σημείωμα του Ιωάννη Παρχαρίδη», *Ποντιακά Φύλλα* 11 (1937) 5-6.

12. Π. Μ. Νίγδελι, *Πέτρον Ν. Παπαγεωργίου του Θεσσαλονικέως Αλληλογραφία*, ό.π., σ. 80.

13. Δ. Δημητριάδου (επιμ.), *Οι ενεργέται των Πανεπιστημίων*, ό.π., σ. 156. Στο Οικοτροφείο γινόταν τακτική διδασκαλία μουσικής και διοργανώνονταν εορτές με εθνικό περιεχόμενο.

14. Σ. Βούρη, ό.π., σ. 81.

15. Εφημ. *Φάρος της Μακεδονίας*, φ. 889 της 3-11-1884. Η αναγνώριση του Γυμνασίου ως ισότιμου προϋπέθετε την ύπαρξη σε αυτό τριών διδασκόντων καθηγητών. Η ισοτιμία παρείχε το δικαίωμα στους αποφοίτους μαθητές να εγγραφούν στο Εθνικό Πανεπιστήμιο Αθηνών χωρίς εξετάσεις.

16. *Αρχείο Συλλόγου προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων* (ΣΔΕΓ), Ι. Δέλλιος προς τον πρόεδρο του Συλλόγου προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 2 Σεπτεμβρίου 1887.

17. Π. Μ. Νίγδελι, *Πέτρον Ν. Παπαγεωργίου του Θεσσαλονικέως Αλληλογραφία*, ό.π., σ. 80.

18. Οι μεταρρυθμίσεις αφορούσαν τη δομή και το πρόγραμμα μαθημάτων των σχολείων ως προς την διάρκεια και ως προς το επίπεδο σπουδών και την αντικατάσταση της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου διδασκαλίας με τη συνδιδασκτική, βλ. αναλυτικά Σ. Ζιώγου-Καραστεργίου, *Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, η Οθωμανική διοίκηση και η εκπαίδευση του Γένους. Κείμενα-πηγές (1830-1914)*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1998, σσ. 517-570.

εθνικούς στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής του ελληνικού κράτους¹⁹. Το διδακτικό προσωπικό αποτελούσε φορέα εθνικής δράσης για τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας στα σλαβόφωνα και τουρκόφωνα χωριά, για την καλλιέργεια του εθνικού φρονήματος, για την αντίσταση στη ξένη προπαγάνδα και τη συγκράτηση του χριστιανικού πληθυσμού στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία του Πατριαρχείου²⁰. Τη δεκαετία 1880 ο Σύλλογος λειτούργησε με δαπάνες του το Διδασκαλείο Θεσσαλονίκης, το Υποδιδασκαλείο Βιτωλίων και το Γυμνάσιο και Οικοτροφείο Σερρών²¹. Για την εκπαίδευση των μαθητών ως δασκάλων θεωρούνταν αρκετή η εισαγωγή του μαθήματος των Παιδαγωγικών στο πρόγραμμα του Γυμνασίου και η διδασκαλία της εκκλησιαστικής μουσικής μέσα στο χώρο του Οικοτροφείου²². Τα Διδασκαλεία και το Γυμνάσιο προσέλκνυαν μαθητές για το πτυχίο του δασκάλου από όλη την Ανατολική και Βόρειο Μακεδονία, την Ήπειρο, τη Θράκη και περιοχές του Ευξείνου Πόντου²³.

Τη σχολική χρονιά 1885-1886 στο Οικοτροφείο Σερρών διέμεναν 60 μαθητές στους οποίους διδάσκονταν ιδιαίτερος παιδαγωγικά μαθήματα και εκκλησιαστική μουσική²⁴. Η λειτουργία τμήματος (τάξης) Διδασκαλείου στο Γυμνάσιο Σερρών έγινε από το γυμνασιάρχη Ιωάννη Δέλλιο, ο οποίος δίδασκε Φιλοσοφικά και Παιδαγωγικά μαθήματα, ενώ ο αδελφός του Νικόλαος δίδασκε τα Τεχνικά. Ο καθηγητής Ευάγγελος Στράτης εξυμνεί τη λειτουργία του τμήματος, αναφέροντας ότι *ἀγλαοῦς παρήγαγε καρπούς ἀναδείξας τούς μαθητάς του ἐν τῷ διδασκαλικῷ ἔργῳ καί ἀρίστων διδασκαλιστῶν*²⁵. Στη στατιστική της ελληνικής εκπαι-

19. Η εκπαιδευτική πολιτική αφορούσε α) την επιχορήγηση των κοινοτήτων μέσω των προξενείων για την ίδρυση νέων σχολείων, ιδίως σε βουλγαρόφωνες περιοχές, β) την οικονομική στήριξη της λειτουργίας σχολείων με το διορισμό, τη μισθοδοσία των δασκάλων και την προμήθεια εκπαιδευτικού υλικού και γ) την παιδαγωγική κατάρτιση εγχώριων εκπαιδευτικών στελεχών, βλ. Ε. Δ. Μπελιά, «Η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους» ό.π., σ. 31.

20. Σ. Βούρη, *Εκπαίδευση και εθνικισμός στα Βαλκάνια. Η περίπτωση της βορειοδυτικής Μακεδονίας 1870-1904*, εκδ. Παρασκήνιο, Αθήνα 1992, σ. 158.

21. Σ. Βούρη, *Πηγές για την ιστορία*, ό.π., σ. 81.

22. Σ. Βούρη, *Εκπαίδευση και εθνικισμός*, ό.π., σ. 161.

23. Αντίστοιχα, διδασκάλισσες αποφοιτούσαν από τα ανώτερα παρθεναγωγεία που λειτουργούσαν στη Θεσσαλονίκη, στο Μοναστήρι, στις Σέρρες και στην Ανδριανούπολη. Τα παρθεναγωγεία ακολουθούσαν για την εκπαιδευτική κατάρτιση των διδασκάλισσών το πρόγραμμα σπουδών του Αρσάκειου Παρθεναγωγείου, Σ. Βούρη, *Πηγές για την Ιστορία*, ό.π., σ. 81.

24. Αωνύμου, «Η επαρχία Σερρών κατά την εκκλησιαστικήν διαίρεσιν και την εκπαιδευτικήν κίνησιν», *Ημερολόγιον της Ανατολής* 5 (1886)159.

25. Ε. Στράτη, ό.π., 153. Η αναφορά του Στράτη αναδημοσιεύεται σε όλη την σερραϊκή ιστοριογραφία, βλ. Έ. Αγγέλου Βλάχου, ό.π., σ. 40. Γ. Καφταντζή, *Ιστορία της πόλεως των Σερρών και της περιφέρειάς της*, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 354. Κ. Παπακυριάκου, *Ιστορία του Νομού Σερρών*, Θεσσαλονίκη 2013, σ. 550. Ο Πέτρος Πέννας στην *Ιστορία*

δευσης για το έτος 1887, που δημοσιεύθηκε στο *Ελληνικόν Ημερολόγιον* του 1888, αναγράφεται ότι στη Μακεδονία λειτουργούσαν τρία διδασκαλεία: της Θεσσαλονίκης με 60 μαθητές, των Σερρών με 50 μαθητές και των Βιτωλίων με 42 μαθητές²⁶.

Στο αρχείο του Συλλόγου υπάρχουν δύο Κανονισμοί του Οικοτροφείου. Και οι δύο συντάχθηκαν και υποβλήθηκαν από τον Ι. Δέλλιο. Ο πρώτος τον Αύγουστο του 1883, αποτελούμενος από 24 άρθρα και ο δεύτερος το Σεπτέμβριο του 1887 αποτελούμενος από 38 άρθρα²⁷. Και οι δύο κανονισμοί προσδιόριζαν το σκοπό του ιδρύματος που ήταν η διαμονή, διατροφή και επίβλεψη υποτρόφων μαθητών προορισμένων να εκπαιδευτούν ως διδάσκαλοι και παιδαγωγοί στο Γυμνάσιο. Εκτός της διδασχής των παιδαγωγικών μαθημάτων έπρεπε να καλλιεργηθεί το εθνικό τους φρόνημα και να αναπτυχθούν αισθήματα φιλοπατρίας και θρησκευτικότητας. Η διαμονή τους είχε ακόμη σκοπό την ηθική διάπλαση της προσωπικότητάς τους και την προσαρμογή σε μια ζωή λιτή, απέρρικτη και με στρατιωτική πειθαρχία. Η θεωρητική και πρακτική παιδαγωγική κατάρτιση και η διαμόρφωση του χαρακτήρα θεωρούνταν απαραίτητα προσόντα για τον μέλλοντα εκπαιδευτικό.

Στο δεύτερο Κανονισμό, που συντάχθηκε τρία χρόνια μετά την

των Σερρών, Αθήναι 1966, σ. 420 το διατυπώνει διαφορετικά γράφοντας ότι ο Δέλλιος ίδρυσε στο Γυμνάσιο μονοτάξιο Διδασκαλείο. Ο Δέλλιος ήταν ένας από τους πέντε υπότροφους που έστειλε ο Σύλλογος στη Γερμανία το 1877 για τριετείς παιδαγωγικές σπουδές. Κ. Μπονίδη, *Οι ελληνικοί Φιλεκπαιδευτικοί Σύλλογοι ως φορείς εθνικής παιδείας και πολιτισμού στη διαφιλονικούμενη Μακεδονία (1869-1914)*, έκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1996 σ. 136. Ο Έλληνας Πρόξενος στις Σέρρες Νικόλαος Μπέτσος σε επιστολή του προς το Σύλλογο, τον Αύγουστο του 1883 κατέκρινε τον Δέλλιο χαρακτηρίζοντας τον *ναθρό, φηγόπονο, δυσκίνητο, στερούμενο κυβερνητικής ικανότητας, κατάλληλος δι' έν Γυμνάσιον τής Ελλάδος, ούχι όμως διά πνευματικόν κέντρον, οϊον αι Σέρραι*. Ο Δέλλιος αρνήθηκε τη συνεργασία με το Προξενείο και τις προτάσεις του Μπέτσου να διδάξει παιδαγωγικά και να ηγηθεί συνόδου δασκάλων και την σύνταξη προγραμμάτων για τα άνευ σχεδίου λειτουργούντα σχολεία, Αρχείο ΣΔΕΓ, Ν. Μπέτσος προς τον πρόεδρο του Συλλόγου προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 8 Αυγούστου 1883. Πρβλ. και Αθ. Ε. Καραθανάση, «Περί των εκπαιδευτικών εριδών εις Σέρρας (1882-1883)», *Πρακτικά Β' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου: Οι Σέρρες και η περιοχή τους από την οθωμανική κατάκτηση μέχρι τη σύγχρονη εποχή*, τ. Β', Σέρρες 2013, σ. 513. Η άρνηση συνεργασίας του Δέλλιου προέρχονταν από τη στάση του Μπέτσου υπέρ του Δ. Μαρούλη (λόγω κοινής καταγωγής) και εναντίον των μελών του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου, Αρχείο ΣΔΕΓ, Ι. Δέλλιος προς τον πρόεδρο του Συλλόγου προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 17 Αυγούστου 1883.

26. Ν. Γρ. Ζαχαρόπουλου, «Δεδομένα πληθυσμών και εκπαίδευσης για τη Μακεδονία. Το "Ελληνικόν Ημερολόγιον" έτους 1888 του Π.Δ. Σακελλαρίου», *Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης, Τμήμα Θεολογίας*, 5 (1995)70.

27. Αρχείο ΣΔΕΓ, Ι. Δέλλιος προς τον πρόεδρο του Συλλόγου προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 17 Αυγούστου 1883 και 2 Σεπτεμβρίου 1887.

αναγνώριση του Γυμνασίου, αναφέρεται ότι το Οικοτροφείο τελούσε υπό την άμεσο επίβλεψη του Ελληνικού Προξενείου Σερρών²⁸. Η είσοδος στο Οικοτροφείο γινόταν μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου στο Προξενείο και συμμετοχή του σε γραπτές εξετάσεις που διοργάνωνε αυτό. Οι κρινόμενοι ως κατάλληλοι έπρεπε να παρουσιάσουν έναν εγγυητή ο οποίος εγγράφως υποσχόταν ότι μετά το πέρας των σπουδών τους στο Γυμνάσιο θα υπηρετήσουν ως δάσκαλοι σε οποιονδήποτε μέρος της Μακεδονίας το Προξενείο θα τους τοποθετούσε, επί μία τριετία και με οποιονδήποτε μισθό τους έδινε. Σε περίπτωση που ο απόφοιτος δεν υπάκουε και αρνούνταν την τοποθέτηση σε σχολείο ο εγγυητής αναλάμβανε να καταβάλει 10 οθωμανικές λίρες για κάθε χρόνο παραμονής του στο Οικοτροφείο. Εκτός των υποτρόφων υπήρχε δυνατότητα διαμονής στο Οικοτροφείο και μαθητών Γυμνασίου που πλήρωναν τα τροφεία και είχαν την έγκριση του Προξενείου. Η συνέχιση της παραμονής των μαθητών στο Οικοτροφείο προϋπέθετε την καλή επίδοσή τους στα μαθήματα κατά τη διάρκεια και στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

Οι υπότροφοι συνέδραμαν στη λειτουργία του Οικοτροφείου αναλαμβάνοντας υπηρεσίες και ευθύνες. Κάθε Κυριακή ο διευθυντής ανέθετε εκ περιτροπής, ανάλογα με την τάξη, υπηρεσία σε έναν επιμελητή και τρεις βοηθούς για τις εβδομαδιαίες τραπεζοκομικές εργασίες, καθώς και υπηρεσία επιτηρητή της ευκοσμίας και τάξης για το χρόνο που βρίσκονταν οι τρόφιμοι μόνοι στο οίκημα και κατά τη διάρκεια του καθημερινού περιπάτου τους.

Η καθημερινή ζωή των υποτρόφων ακολουθούσε το εξής ημερήσιο πρόγραμμα: εγερτήριο, πρωινή μελέτη, τακτοποίηση κλινών και πρωινό. Μετάβαση στο Γυμνάσιο και παρακολούθηση πρωινών μαθημάτων. Μετά τη λήξη των μαθημάτων επιστροφή στο Οικοτροφείο για γεύμα και προμελέτη μέχρι την έναρξη των απογευματινών μαθημάτων. Με τη λήξη των απογευματινών μαθημάτων επάνοδος στο Οικοτροφείο για το δειλινό (απογευματινό γεύμα) και εφόσον ο καιρός το επέτρεπε πραγματοποίηση περιπάτου. Επιστρέφοντας στο Οικοτροφείο επί μια ώρα διδάσκονταν από ειδικό δάσκαλο άλλοτε ευρωπαϊκή μουσική, φωνητική ή οργανική και άλλοτε εκκλησιαστική. Στη συνέχεια δείπνο, εσπερινή μελέτη, κοινή προσευχή και τέλος κατάκλιση.

Κάθε Σάββατο μετά το πέρας των μαθημάτων γινόταν γενικός καθαρισμός κλινών και κοιτώνων. Κάθε 15^οήμερο οι τρόφιμοι έπλεναν με ζεστό νερό το κεφάλι και τα πόδια τους. Το απόγευμα του Σαββάτου

---

28. Τον εκπαιδευτικό ρόλο που είχε το Ελληνικό Προξενείο Σερρών στην πόλη και στην περιοχή των Σερρών τη χρονική περίοδο από τα τέλη του 19ου έως τις αρχές του 20ου αιώνα, βλ. Γ. Ν. Αψηλίδη, «Χρηματοδότηση και επιθεώρηση ελληνικών σχολείων στην περιοχή των Σερρών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», *Σίρις* 6 (2002) 85-100.

διοργανώνονταν απαγγελίες ποιημάτων εκ των εγκυροτέρων ποιητών της νεώτερης ελληνικής ποίησης ή ανάγνωση ιστορικών γεγονότων ή της περικοπής του ευαγγελίου της Κυριακής. Κάθε Κυριακή ή εορτή που δεν υπήρχε μάθημα στο Γυμνάσιο μετέβαιναν σε εκκλησία όπου χωρίζονταν σε δύο χορούς και βοηθούσαν τους ιεροψάλτες ασκούμενοι στην εκκλησιαστική μουσική. Μετά το τέλος της λειτουργίας επέστρεφαν στο Οικοτροφείο και ελάμβαναν μικρό πρόγευμα. Ξεκουράζονταν και μελετούσαν μέχρι το μεσημέρι. Η μελέτη επαναλαμβανόταν μετά το μεσημεριανό γεύμα μέχρι την ώρα του απογευματινού περιπάτου. Επιστρέφοντας ακολουθούσε το δείπνο και η εσπερινή μελέτη. Οι τρόφιμοι νήστευαν κάθε Τέταρτη και Παρασκευή και κοινωνούσαν την πρώτη και τελευταία εβδομάδα της Σαρακοστής, δυο φορές το έτος.

Σε κανένα τρόφιμο δεν επιτρέπονταν να εξέρχεται του Οικοτροφείου χωρίς άδεια καθημερινές και εορτές. Η μετάβασή τους στο Γυμνάσιο, το πρωί και το απόγευμα, πραγματοποιούνταν συνοδεία του διευθυντή ή του βοηθού του. Ο απογευματινός περίπατος διεξάγονταν με τη συνοδεία του επιστάτη ή των μαθητών της ανωτέρας τάξεως ή του διευθυντή ή του βοηθού του. Υπήρχε αυστηρή επιτήρηση και εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού.

Στους παραβάτες επιβάλλονταν ποινές ανάλογα με τη συμπεριφορά, την υπακοή και τη φιλοτιμία του τροφίμου. Πρώτη ποινή επιβαλλόταν η επίπληξη κατ' ιδίαν και ακολουθούσαν: η επίπληξη ενώπιον όλων των μαθητών, η ιδιαίτερη γραφική εργασία, η στέρηση τροφής, η προσωρινή απομάκρυνση εκ του Οικοτροφείου και τέλος η αποβολή. Η έσχατη ποινή, η αποβολή, προβλεπόταν με την προϋπόθεση ότι είχαν εξαντληθεί όλες οι προηγούμενες βαθμίδες των ποινών και με κοινή συνεννόηση Διευθυντή, Προξένου και Γυμνασιάρχη.

Το Οικοτροφείο διατηρούσε μικρή βιβλιοθήκη λεξικών, βοηθητικών βιβλίων και γεωγραφικών χαρτών. Οι μαθητές μπορούσαν να τα δανειστούν κατά τη διάρκεια των διακοπών τους. Μπορούσαν ακόμη να δανειστούν για εξάσκηση και τετράχορδο όργανο.

Το Διδασκαλείο

Στην Αθήνα περί τα τέλη της δεκαετίας του 1880, οι επικρίσεις για αναποτελεσματική λειτουργία της εκπαιδευτικής πολιτικής συμπεριέλαβαν και την ανικανότητα του διδακτικού προσωπικού να συμβάλει στον ιδεολογικό μετασχηματισμό της εθνικής συνείδησης των χριστιανικών πληθυσμών της μακεδονικής υπαίθρου. Η μόρφωση των δασκάλων, που στην πλειοψηφία τους ήταν απόφοιτοι των κλασικών Γυμνασίων και Διδασκαλείων, θεωρήθηκε ότι ήταν ποιοτικά χαμηλή και μη ικανοποιητική για την πραγμάτωση της εθνικής αποστολής τους. Ο Έλληνας

Γενικός Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη Γ. Δοκός πρότεινε το 1888 προς το Υπουργείο Εξωτερικών να καταργηθούν το Υποδιδασκαλείο Βιτωλίων και το Οικοτροφείο Σερρών *άτινα ούδένα άλλον καρπόν φέρουσιν ή νά παρασκευάζωσι διδασκάλους ήμιμαθεστάτους, οΐτινες, έκτός τουΐ ότι ούδεμίαν έχουσι συνείδησιν τής άποστολής των και διά τί έγέγοντο διδάσκαλοι, ώς έκ τής άσημάντου άξίας των δέν εύρίσκουσιν άρτον και άναγκάζονται νά μισθώνται ύπό βουλγάρων*²⁹.

Ο Σύλλογος απεφάσισε το 1888 την κατάργηση του Υποδιδασκαλείου Βιτωλίων³⁰ και την επόμενη χρονιά, το 1889, την κατάργηση του τριτάξιου Διδασκαλείου Θεσσαλονίκης, επειδή η δαπάνη λειτουργίας του ήταν πολύ μεγάλη και η εκπαιδευτική κατάρτιση που προσέφερε δεν ικανοποιούσε τις προσδοκίες του Συλλόγου³¹. Για να αποφοιτήσουν οι μαθητές των δυο πρώτων τάξεων του Διδασκαλείου Θεσσαλονίκης αποφασίστηκε να μεταφερθούν και να στεγασθούν στο Οικοτροφείο Σερρών. Για την οργάνωση και λειτουργία τάξεων Διδασκαλείου στο Γυμνάσιο Σερρών, όπου θα φοιτούσαν, επελέγη ο Πέτρος Παπαγεωργίου που τα προηγούμενα χρόνια είχε εργαστεί στα Ζαρίφεια Διδασκαλεία Φιλιππούπολης³². Για αυτή την απόφαση αναφέρει σχετικά ο μετέπειτα γυμνασιάρχης Σερρών Νικόλαος Βασικύρος: *Αί δύο τάξεις τουΐ διαλυθέντος Διδασκαλείου Θεσσαλονίκης, εστάλησαν ίνα έγγραφωσιν εις αντίστοιχον τάξιν τουΐ ένταϋθα Γυμνασίου ίνα λάβωσιν έντεϋθεν άπολυτήριον*³³.

Τη σχολική χρονιά 1889-1890 συνολικά 38 μαθητές διέμειναν ως υπότροφοι στο Οικοτροφείο και παρακολούθησαν μαθήματα στις δύο τάξεις Διδασκαλείου που λειτούργησαν στο Γυμνάσιο. Ελάχιστα για τη γεωγραφική προέλευση των υποτρόφων γνωρίζουμε: τρεις προέρχονταν από την Ξάνθη, ένας από την Σινώπη και ένας από τη Γευγελή Κιλκίς. Οι

29. Σ. Βούρη, *Εκπαίδευση και εθνικισμός*, ό.π., σσ. 161-163.

30. Το Υποδιδασκαλείο και μια Ιερατική σχολή λειτούργησαν στο Μοναστήρι από το 1884 έως το 1888, βλ. Σ. Βούρη, *Εκπαίδευση και εθνικισμός*, ό.π., σ. 158 και 163.

31. Το Διδασκαλείο λειτούργησε από το 1876 έως το 1889, L. Papadakis, *Teaching the nation. Greek Nationalism and Education in Nineteenth Century Macedonia*, IMXA, Thessaloniki 2006, σ. 81-129. Β. Φούκα, «...Περί Εθνικού Διδασκαλείου εν Θεσσαλονίκη...» *Ίδρυση, λειτουργία, σπουδές και εκπαίδευση του Διδασκαλείου Θεσσαλονίκης (1876-1889)*», *Θεσσαλονίκη* 7 (2008) 239-290.

32. Τα Ζαρίφεια Διδασκαλεία ιδρύθηκαν το 1874 και αναγνωρίστηκαν ως ισότιμα με τα δημόσια εκπαιδευτήρια του ελληνικού κράτους το 1884. Σ. Ζιώγου-Καραστεργίου, «Ελληνικόν Γυμνάσιον Φιλιππουπόλεως και Ζαρίφεια Διδασκαλεία. Θέματα οργάνωσης και λειτουργίας του σχολείου. Μαθητικό δυναμικό-φοιτητές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1886-1906)» στο *Θεσσαλονίκη και Φιλιππούπολη σε παράλληλους δρόμους. Ιστορία, Τέχνη, Κοινωνία (18^{ος}-19^{ος} αιώνας)*, έκδ. Πολιτιστική Εταιρεία Επιχειρηματιών Β. Ελλάδος, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 414, 419.

33. Ν. Βασικύρου, *Το Γυμνάσιον Σερρών*, Εν Σέρραις 1948, σ. 9.

υπότροφοι προέρχονταν από αδύναμα οικονομικά και κατώτερα κοινωνικά στρώματα γιατί, εκτός της διαμονής και της σίτισής τους, η διεύθυνση του Οικοτροφείου αναγκαζόταν να δαπανά και για την αντικατάσταση των φθαρμένων ενδυμάτων τους. Το ωρολόγιο εβδομαδιαίο πρόγραμμα μαθημάτων κατά τάξη του Διδασκαλείου και οι καθηγητές που δίδασκαν ήταν³⁴:

Τάξεως κατωτέρας

<i>Γερά:</i>	<i>Ἐκκλησιαστική ἱστορία</i>	--ὥραι 2--	<i>Β. Παπαχρίστου</i> ³⁵
<i>Ἑλληνικά:</i>	<i>Δημοσθένους Φιλippiκά, Λυκούργου κατά Λυσικράτους, Ἡροδότου ἔκλογαί, Θουκυδίδου βιβλ. α' (ἱστορικά), Ὀμήρου Ὀδύσεια, Συντακτικόν θέματα, συνθετικά ἄσκήσεις, ἀποστήθις ἐκλεκτῶν τεμαχίων</i>	--ὥραι 12--	<i>Ἄθαν. Φυλακτός</i> ³⁶
<i>Παιδαγωγικά:</i>	<i>Παιδαγωγική</i>	--ὥραι 2--	<i>Ι. Παρχαρίδης</i>
<i>Μαθηματικά:</i>	<i>Ἄλγεβρα, Γεωμετρία</i>	--ὥραι 3--	<i>Κλ. Αἰγιαλείδης</i>
<i>Φυσικά:</i>	<i>Φυσικά, Βοτανική</i>	--ὥραι 2--	<i>Κλ. Αἰγιαλείδης</i>
<i>Ἱστορικά:</i>	<i>Ἱστορία νεωτέρων χρόνων</i>	--ὥραι 3--	<i>Ν. Τέγος</i> ³⁷

34. Αρχείο ΣΔΕΓ, Πρόγραμμα μαθημάτων υποτρόφων Διδασκαλείου. Εν Σέρραις 1889-1890.

35. Γεννήθηκε στο Άνω Λάμποβο Αργυροκάστρου το 1858. Μαθήτευσε στην Κωνσταντινούπολη και αποφοίτησε από τη Θεολογική Σχολή της Χάλκης το 1882. Δίδαξε ως καθηγητής στο Ζωγράφειο Διδασκαλείο και στα Γυμνάσια Σερρών και Αδριανούπολης. Το 1893 ανεδείχθη βοηθός Επίσκοπος Μελενίκου με έδρα το Σιδηρόκαστρο και το 1894 προήχθη σε Μητροπολίτη Λιτίσης στην Αν. Θράκη. Το 1897 μετατέθηκε στη Μητρόπολη Παραμυθίας και Φιλιατών, το 1900 στην Μητρόπολη Βελεγράδων (Μπεράτι) και το 1909 στη Μητρόπολη Δρυϊνουπόλεως και Πωγωνιανής. Στις 22 Σεπτεμβρίου 1916 απελάθη από τις ιταλικές κατοχικές αρχές ως «επικίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια» και μετέφερε την έδρα του στο Δελβινάκι του ελεύθερου Πωγωνίου. Κοιμήθηκε στην Αθήνα στις 26 Φεβρουαρίου 1936 και ετάφη στο Δελβινάκι. Βλ. Β. Γ. Ατέση, μητροπολίτη πρώην Λήμνου, «Βιογραφικά σημειώματα Αρχιερέων Μητροπόλεων τινων της Βορείου Ελλάδος», *Θεολογία* 56 (1985) 37-42.

36. Γεννήθηκε στην Κάτω Τζουμαγιά το 1860. Φοίτησε αρχικά στο Διδασκαλείο του Δ. Μαρούλη και συνέχισε στη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού Πανεπιστημίου Αθηνών όπου αναγορεύθηκε διδάκτορας. Συμπλήρωσε επί 2ετία τις σπουδές του στα Φιλοσοφικά και Παιδαγωγικά στο Μόναχο και στην Ιένα. Δίδαξε ως καθηγητής επί δεκαετία στο Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης και στο Γυμνάσιο Σερρών. Διετέλεσε Γυμνασιάρχης στα Γυμνάσια Αδριανούπολης, Κορυτσάς, Σερρών, Μαράσλειο, Θιβών, Λαμίας, Λευκωσίας Κύπρου, καθώς και διευθυντής επί 2ετία των Ζαρίφειων Διδασκαλείων Φιλιππούπολης. Πέθανε στην Κύπρο στις 10 Οκτωβρίου 1924. Βλ. Π. Πέννα «Αθανάσιος Χρ. Φυλακτός (1860-1924)», *Σεραϊκά Χρονικά* 2 (1957) 291.

37. Ο Νικόλαος Τέγος του Αστερίου γεννήθηκε το 1861 στις Σέρρες. Σπούδασε ως υπότροφος του ελληνικού κράτους στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, εφημ. Φάρος της Μακεδονίας, φ. 886 της 24-10-1884, σ. 1. Ως καθηγητής διδάκτωρ φιλολογίας δίδαξε για πολλά χρόνια στο Γυμνάσιο και στο Παρθενιαγωγείο Σερρών. Υπήρξε πρόεδρος της Επιτροπής

Τεχνικά:

Ἐκκλησιαστική μουσική: --ῶραι 2-- διάκονος Ἰάκωβος

Τάξεως ανωτέρας

Τερά: Ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεία Καινῆς Διαθήκης (ἐπιστολῶν), εἰσαγωγή εἰς τὰς Θείας γραφάς --ῶραι 2-- Β. Παπαχρίστου

Ἑλληνικά: Θουκυδίδου προοίμιον καὶ δημηγορίαι, Ἡρόδοτος, Πλάτωνος Κρίτων, Ὀμήρου Ὀδύσσεια, θέματα, συνθετικά ἀσκήσεις, ἀποστήθις γραμματολογία --ῶραι 12-- Πέτρος Παπαγεωργίου

Παιδαγωγικά: Διδακτική (γενική καὶ εἰδική) --ῶραι 3-- Ἰ. Παρχαρίδης

Μαθηματικά: Ἄλγεβρα, Γεωμετρία --ῶραι 3-- Κλ. Αἰγιαλείδης

Φυσικά: Φυσικά, Χημεία --ῶραι 2-- Κλ. Αἰγιαλείδης

Ἱστορικά: Ἑλληνική Ἱστορία κατ' ἑκτασιν --ῶραι 2-- Ἰ. Τσικόπουλος³⁸

Τεχνικά:

Ἐκκλησιαστική μουσική: --ῶραι 2-- διάκονος Ἰάκωβος

Ἀσκήσεις πρακτικά: ἐν τῇ δημοτικῇ σχολῇ --ῶραι 5-- Π. Παπαγεωργίου καὶ Ἰ. Παρχαρίδης.

Στο πρόγραμμα παρατηρούμε ὅτι καὶ στις δυο τάξεις διδάσκονταν συνολικά 8 μαθήματα. Δεν περιλαμβάνεται διδασκαλία ξενόγλωσσων μαθημάτων καὶ της Γυμναστικής. Στὸ μάθημα των Τεχνικῶν δεν αναγράφεται ὄνομα διδάσκοντος. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἐπιστολὴ του Παπαγεωργίου, τὸ μάθημα αὐτὸ τὴν πρώτη χρονιά κλήθηκε καὶ τὸ δίδαξε καθηγητὴς ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, ἐνὼ τὴ δεύτερη χρονιά θα πραγματοποιούνταν μαθήματα μετὰ τὴ λήξη του σχολικοῦ ἔτους στη Θεσσαλονίκη³⁹.

διαχείρισις καὶ ἐπίβλεψις του Οἰκοτροφείου του Ομίλου «Ορφέα» που λειτούργησε τὴ σχολικὴ περίοδο 1912-1913, βλ. Σ. Αναστασίου-Π. Κεχαγιά-Ι. Κούλα, «Ο Μακεδονικός Αγὼν καὶ ἡ δράσις του Ορφέως» (χρονικό), *Σερραϊκά Ανάλεκτα* 1 (1992) 79.

38. Γεννήθηκε στο Καταφύγι Πιερῶν τὸ 1839. Ἀρχικά δίδαξε σε σχολεῖα του Βελβενδοῦ καὶ της Σιάτιστας. Ὄταν ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴν Φιλοσοφικὴ Σχολὴ του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὸ 1867, ἐργάσθηκε στὴν Ἀστικὴ Σχολὴ Κοζάνης καὶ μετὰ στα Βοδενά καὶ στὴ Θεσσαλονίκη. Στις Σέρρες ἦλθε τὸ 1878 καὶ υπηρέτησε ὡς διευθυντὴς του ἡμιγυμνασίου Σερρών μέχρι τὸ 1880 καὶ στὴ συνέχεια ὡς καθηγητὴς των Ἑλληνικῶν στο Παρθεναγωγεῖο Σερρών. Συνολικά διέμεινε ἐπὶ 25 χρόνια στὴν πόλη των Σερρών «προάγων τὴν παιδείαν». Ἐπὶ σειρά ἐτῶν διετέλεσε γραμματέας στο Δ.Σ. του Μακεδονικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου (1881-1887). Ἀπὸ τὸ 1904 ἕως τὸ 1911 ἐργάσθηκε ὡς καθηγητὴς των Ἑλληνικῶν στο Διδασκαλεῖο Θεσσαλονίκης. Τὸ 1911 μετακόμισε στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ ἐργαστεῖ ὡς συντάκτης του Λεξικοῦ της Ἑλληνικῆς Γλώσσας. Πέθανε τὴν 1 Ἰουλίου 1912. Βλ. Ἰ. Δέλλιου, «Ἰωάννης Τσικόπουλος», *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον* 6 (1913) 238-240. Δ. Κρήτου, «Ἰωάννης Τσικόπουλος. Ἐνας ξεχασμένος Μακεδόνας λόγιος», *Μακεδονικά* 29 (1993-1994) 29-37.

39. *Ἀρχεῖο ΣΔΕΓ*, Π. Ν. Παπαγεωργίου πρὸς Σύλλογο πρὸς Διάδοσιν των Ἑλληνικῶν

Στο πρόγραμμα περιλαμβάνεται μόνο η διδασκαλία εκκλησιαστικής μουσικής, ενώ η ευρωπαϊκή και το μουσικό τετράχορδο όργανο θα διδάσκονταν απογευματινές ώρες στο Οικοτροφείο. Η πρακτική άσκηση διδασκαλίας και η προετοιμασία των μαθητών για τη σχολική τάξη περιορίζεται μόνο στη δεύτερη τάξη. Μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στα λεγόμενα «Φιλολογικά»-«Ανθρωπιστικά» μαθήματα (Ελληνικά και Ιστορία) που αντιπροσωπεύονται στο πρόγραμμα με 30 ώρες σε σύνολο 57 ωρών εβδομαδιαίας διδασκαλίας, καλύπτοντας το 52,5% του συνολικά διατιθέμενου χρόνου διδασκαλίας. Τα Φυσικομαθηματικά διδάσκονταν 10 ώρες εβδομαδιαίως και κάλυπταν το 17,5 % του συνολικού χρόνου διδασκαλίας. Στα Παιδαγωγικά (Παιδαγωγική, Διδακτική και ασκήσεις πρακτικής διδασκαλίας) αφιερωνόταν 10 ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως ή το 15,8 % του διατιθέμενου χρόνου διδασκαλίας και τέλος στα Ιερά (εκκλησιαστική ιστορία, Καινή Διαθήκη, Θείες γραφές και εκκλ. μουσική) αφιερωνόταν 8 ώρες εβδομαδιαίας διδασκαλίας και ποσοστό 14% του συνολικού χρόνου διδασκαλίας.

Το ωρολόγιο πρόγραμμα μαθημάτων φαίνεται ότι ακολουθεί το αντίστοιχο ωρολόγιο πρόγραμμα των Διδασκαλείων του ελληνικού κράτους, όπως είχε εισαχθεί με το Β. Δ. της 5^{ης} Σεπτεμβρίου 1886⁴⁰. Η κατάρτιση των δασκάλων επιδιώχθηκε πρωτίστως με τη βασική εγκύκλιο παιδεία και δευτερευόντως με την παιδαγωγική. Δόθηκε περισσότερη έμφαση στην αρχαιομάθεια, στην ιστορία και τα θρησκευτικά, που ήταν μαθήματα καλλιέργειας εθνικού φρονήματος και στήριξης των ιδεωδών του έθνους και συμπληρωματικά στην επαγγελματική παιδαγωγική εκπαίδευση, γεγονός που είχε επιπτώσεις στη διδακτική επάρκεια και γενικά στην παιδευτική ικανότητα και συμπεριφορά στην τάξη των μελλοντικών δασκάλων⁴¹.

Ζητήματα που αντιμετώπισε ως Γυμνασιάρχης και Διευθυντής του Διδασκαλείου

Τη σχολική χρονιά 1889-1890 είχαν φοιτήσει στο Γυμνάσιο 170 μαθητές⁴². Ο Παπαγεωργίου με επιστολή του προς τον πρόεδρο του Συλλόγου

Γραμμάτων, 22 Μαΐου 1891.

40. Π. Παπακωνσταντίνου-Απ. Ανδρέου, *Τα Διδασκαλεία και η ανάπτυξη της παιδαγωγικής σκέψης 1875-1914*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1992, σ. 116.

41. Β. Φούκα. «Η λειτουργία των Διδασκαλείων στο β' μισό του 19ου αιώνα στον ελληνισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η ανάπτυξη της παιδαγωγικής σκέψης: Το Διδασκαλείο Θεσσαλονίκης και ο Χαρίσιος Παπαμάρκου» στο *Ο παιδαγωγός Χαρίσιος Παπαμάρκου (1844-1906)*, εκδ. Δήμου Βελβεντού, Βελβεντό 2003, σ. 120 και 125. Του ιδίου «...Περί Εθνικού Διδασκαλείου εν Θεσσαλονίκη...», ό.π., σ. 280.

42. Εφημ. *Ανατολικός Αστήρ*, φ. 40 της 4-7-1890, σ. 315.

ζήτησε ένα πρόσθετο επιμίσθιο για τους κόπους που κατέβαλε εκείνη την χρονιά αλλά και για την επομένη στο Γυμνάσιο και στο Διδασκαλείο⁴³.

Μετά το τέλος των μαθημάτων ο Παπαγεωργίου ήλθε αντιμέτωπος με την Εφορεία των Εκπαιδευτηρίων της Κοινότητας, τα μέλη της οποίας επεδίωκαν να έχουν τον έλεγχο της εκπαιδευτικής πολιτικής, ειδικά στο θέμα του διορισμού εκπαιδευτικών δικής τους επιλογής. Η Εφορεία, πρόεδρος της οποίας ήταν ο Μητροπολίτης, του ζήτησε τη γνώμη του για τους διδάσκοντες στο Γυμνάσιο. Ο Παπαγεωργίου συμμετέχοντας και ως εκπρόσωπος του Έλληνα Προξένου στη συνεδρίαση της 27 Ιουνίου 1890, πρότεινε τη συνέχιση της συνεργασίας των υπαρχόντων καθηγητών, θέτοντας ορισμένους όρους μόνο για την συμπεριφορά και συνεργασία του Φυλακτού και του Τέγου. Η Εφορεία του ανακοίνωσε την απόλυση του καθηγητή των μαθηματικών Αιγιαλείδη και του ζήτησε να βρει ένα αντικαταστάτη σε συνεργασία με την Αθήνα. Την επομένη όμως ημέρα έμαθε ότι η Εφορεία προσέλαβε για τη θέση αυτή έναν εγχώριο τριετή φοιτητή των μαθηματικών. Ο Παπαγεωργίου ανέφερε εγγράφως το γεγονός στον Έλληνα Προξένο⁴⁴ ο οποίος *προέβην εις σφοδράς και πικράς παραστάσεις προς τήν Εφορείαν και ιδίως τόν Μητροπολίτην*⁴⁵. Συγχρόνως ενημερώθηκε και η Επιτροπή η οποία διέκοψε την επιχορήγηση του μισθού στον καθηγητή των μαθηματικών. Ο Μητροπολίτης και η Εφορεία «βαρέως φέροντες» την περικοπή του μισθού τηλεγράφησαν στον Παπαγεωργίου, στις 18 Αυγούστου, ότι αποφάσισαν να διατηρήσουν μόνο τη Δημοτική Σχολή και απαλλάσσονται από οποιαδήποτε υποχρέωση για το Γυμνάσιο⁴⁶. Η απόφαση της Εφορείας και η άρνηση του Μητροπολίτη να προστατεύσει τη λειτουργία του Γυμνασίου έναντι των οθωμανικών αρχών δημιούργησε αβεβαιότητα και για τη λειτουργία της τάξης του Διδασκαλείου και για την περαίωση των σπουδών των υποτρόφων. Σε επιστολή του ο Παπαγεωργίου ανέφερε ότι μέχρις ότου επιλυθεί το ζήτημα καθυστέρησε η άφιξη των υποτρόφων στις Σέρρες. Οι υπότροφοι για ένα χρονικό διάστημα διέμειναν περριμένοντας στη Θεσσαλονίκη επιβαρύνοντας με πρόσθετη δαπάνη τον προϋπολογισμό του Οικοτροφείου⁴⁷. Τη σχολική χρονιά 1890-1891 οι υπότροφοι του

43. Αρχείο ΣΔΕΓ, Π. Ν. Παπαγεωργίου προς Πρόεδρο Συλλόγου προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 10 Ιουλίου 1890.

44. Ο Έλληνας Προξένος Αριστείδης Κ. Μεταξάς υπηρέτησε στο Προξενείο Σερρών από την Άνοιξη του 1890 μέχρι το φθινόπωρο του 1891. Είχε αντικαταστήσει τον Πρόξενο Διονύσιο Βιτάλη που υπηρετούσε από το 1886.

45. Κ. Ν. Πλαστήρα, ό.π., σ. 202-205.

46. Π. Μ. Νίγδελι, Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου του Θεσσαλονικέως. Αλληλογραφία, ό.π., σ. 81 και Κ. Ν. Πλαστήρα, ό.π., σ. 198.

47. Αρχείο ΣΔΕΓ, Π. Ν. Παπαγεωργίου προς Σύλλογο προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 12 Ιουνίου 1891.

Οικοτροφείου ήταν μόνο 18 μαθητές οι οποίοι σχημάτισαν την τελευταία τάξη του Διδασκαλείου⁴⁸.

Μια ακόμη παρέμβαση στο έργο του Παπαγεωργίου είναι γνωστό ότι έγινε από τον μητροπολίτη Κωνσταντίνο Βαφείδη⁴⁹ για τον πανηγυρικό που θα εκφωνούσε στη γιορτή των Τριών Ιεραρχών. Ο μητροπολίτης ζήτησε στο λόγο του να μην αναφερθεί σε εθνικά θέματα και να μην στιγματίσει τις βουλγαρικές ραδιουργίες κατά του Έθνους και της Εκκλησίας για να μην δυσαρεστήσει όσους θα παρίσταντο: τις οθωμανικές αρχές και τους φιλικά διακείμενους προς τους Βούλγαρους. Ο Παπαγεωργίου αντέδρασε και μαζί με τον Έλληνα Πρόξενο επισκέφθηκαν τον Μητροπολίτη για να συζητήσουν το ζήτημα. Στη συζήτηση ο Μητροπολίτης επέμεινε και τελικά ο Παπαγεωργίου υποχώρησε και αναγκάστηκε στην ομιλία του να κάνει μόνο αόριστες αναφορές για τον Ελληνισμό και την Μακεδονία⁵⁰.

Περί τα μέσα της σχολικής χρονιάς το Φεβρουάριο του 1891 ξέσπασε ανταρσία των υποτρόφων κατά του Διευθυντή του Οικοτροφείου ή

48. *Αρχείο ΣΔΕΓ*, Π. Ν. Παπαγεωργίου προς Σύλλογον προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 12 Ιουνίου 1891.

49. Γεννήθηκε στη Κωνσταντινούπολη το 1847. Αποφοίτησε το 1869 από τη Θεολογική Σχολή Χάλκης και συνέχισε τις σπουδές του στην Ακαδημία Κιέβου. Όταν επέστρεψε διορίστηκε καθηγητής στη Θεολογική Σχολή Χάλκης όπου δίδασκε Δογματική, Κατήχηση και Σλαωνικά. Από το 1881 είχε διοριστεί εόπτης των σχολών της Αρχιεπισκοπής Κωνσταντινούπολης. Υπήρξε οπαδός του διοικητικού συστήματος του Γεροντισμού στο Πατριαρχείο και στη συνέχεια της αντιωακείμικης παράταξης η οποία αντετίθετο στη λειτουργία των Γενικών Κανονισμών, βλ. Αν. Νανάκη, «Κοινοτικές διενέξεις. Η διαμάχη στις Σέρρες (1891-1892)», *Πρακτικά Β' Επιστημονικού Συμποσίου: Η Νιγρίτα-Η Βισαλτία δια μέσου της Ιστορίας, Νιγρίτα 17-20 Οκτωβρίου 1996*, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 449. Το Σεπτέμβριο του 1885 εξελέγη μητροπολίτης Μαρωνας. Μετά τριετία, στις 18 Οκτωβρίου του 1888, μετατέθηκε στη μητρόπολη Σερρών. Κατά την αρχιερατεία του στις Σέρρες κατηγορήθηκε ότι συνεργαζόμενος με ομάδα ευπόρων (τσορμπατζίδων) στα κοινοτικά σωματεία της πόλης *ήσκει διοίκησιν άπολυταρχικήν και άπαρέσκουσαν εις τήν μεγάλην μάζαν τών πολιτών*, Π. Πέννα, «Εριδες περί την κοινοτικήν οργάνωσιν της πόλεως των Σερρών και τα Πρακτικά της εν Σέρραις εξαρχίας των μητροπολιτών Θεσσαλονίκης και Σερβίων και Κοζάνης (1891-1892)» *Σερραϊκά Χρονικά* 2 (1957) 7. Ο Έλληνας Πρόξενος Μεταξάς σε επιστολή του τον κατέκρινε ότι ήταν «άνηρ βίαιος και εις άκρων φίλαρχος», πνεύματος «άδιαλλάκτου», Κ. Ν. Πλαστήρα, ό.π., σ. 205 και 207. Ο καθηγητής Ιωάννης Μπάκας σε πρόσφατο άρθρο του τον θεωρεί *ιδιαίτερα ικανό και προικισμένο μητροπολίτη, θύμα όμως των καιρών και των περιστάσεων*, Ι. Θ. Μπάκα, «Από την ιστορία μιας επαρχίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η Μητρόπολη Σερρών κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα», *Καιρός/Cosmos* 3 (2014-2015) 134. Το Φεβρουάριο του 1892 μετατέθηκε στην μητρόπολη Νικοπόλεως και Πρεβέζης και τον Αύγουστο του 1896 στη μητρόπολη Διδυμοτείχου όπου και απεβίωσε στις 26 Απριλίου 1899, βλ. «Ο Διδυμοτείχου Κωνσταντίνος», *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, 23 (1899) 135. Φιλ. Α. Βιτάλη, «Κωνσταντίνος Βαφείδης, μητροπολίτης Νικοπόλεως και Πρεβέζης», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 8, Αθήνα 1966, στχ. 5.

50. Κ. Ν. Πλαστήρα, ό.π., σ. 199.

του Διδασκαλείου, όπως το ονόμαζε ο Παπαγεωργίου. Οι μαθητές εκδήλωσαν παράπονα κατά του Παρχαρίδη και έστειλαν επιστολή στο Γυμνασιάρχη διατυπώνοντας εναντίον του ύβρεις. Ζητούσαν την αντικατάστασή του από τον ίδιο το Γυμνασιάρχη. Στην έκθεση που υπέγραφε μαζί με τον Παρχαρίδη ο Παπαγεωργίου⁵¹ δεν ανέφερε ποια ακριβώς ήταν τα παράπονά τους αλλά δίνεται η εντύπωση ότι αυτά αφορούν τον τρόπο άσκησης του διευθυντικού έργου, ενώ θεωρούν ότι η απείθεια και η ανευλάβεια τους υποκινήθηκε από τους Βούλγαρους. Είχαν διαπιστώσει ότι μερικοί υπότροφοι, προερχόμενοι από βουλγαρόφρονα χωριά, είχαν γνωστούς και συγγενείς που ήταν υπέρ των Βουλγάρων στην πόλη των Σερρών. Οι διαμαρτυρίες άρχισαν, όταν ένας Βούλγαρος δάσκαλος του Σχολείου της Καμενίκης εισήλθε στο Οικοτροφείο με το πρόσχημα να παραδώσει χρήματα και γλυκά σε έναν υπότροφο, καταγόμενο από τη Γευγελή Κιλκίς, αλλά στην πραγματικότητα είχε σκοπό να υποδαυλίσει και να διαταράξει την ειρήνη και το έργο του ιδρύματος⁵².

Από την έκθεση προκύπτει ότι πριν από αυτήν την εξέγερση των μαθητών κάτι άλλο είχε συμβεί με τους μαθητές στο Διδασκαλείο και είχε επέλθει συνδιαλλαγή μαζί τους με επέμβαση του Έλληνα Προξένου. Μάλιστα, ο Παπαγεωργίου υποπτευόταν για αυτό το ζήτημα υποκίνηση από εγχώρια, εκτός του εκπαιδευτηρίου, πρόσωπα στους οποίους δεν άρεσε γράφει, η επιτευχθείσα ηρεμία. Στη νέα ανυπακοή ζητήθηκε πάλι η βοήθεια του Προξένου που: *μεταβάς εις τό Διδασκαλείον ένουθέτησε και έπετίμησε τούς μαθητάς, δηλώσας ότι μόνον άφοϋ ύποστώσι τιμωρίαν άξιαν τής κατά τοϋ διευθυντοϋ προσβολής θά δεχθῆ νά ακούση ένδεχόμενα παράπονα. Τό αυτό μετ' όλίγας ήμέρας έπανέλαβε και ό γυμνασιάρχης, δηλώσας ότι θά ζητήσωμεν παρά τοϋ Σ.(εβαστού) Συλλόγου τήν άδειαν τής μεγίστης τών τιμωριών. Δύο οί τολμηρότατοι πάντων έφυλακίσθησαν, εις δέ τούς λοιπούς άπηγορεύθη επί μίαν έβδομάδα ό περίπατος και τά άσματα και έπανήλθε μέν πως ή διαταραχθείσα ήσυχία έν τῷ καταστήματι, άλλ' όμως συστηματική δυστροπία τών μαθητών και κατ' αυτές τάς ήμέρας τής τιμωρίας εκίνει ήμās νά πιστεύσωμεν ήδη ότι παρεσκευάσθη άληθής συνωμοσία. Κατά συμβου-*

51. Αρχείο ΣΔΕΓ, Π. Ν. Παπαγεωργίου και Ι. Α. Παρχαρίδης προς Α. Ρ. Ραγκαβή πρόεδρο Συλλόγου προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 2 Μαρτίου 1891.

52. Για τη βουλγαρική εκπαιδευτική δραστηριότητα στη συνοικία Άνω και Κάτω Καμενίκης, βλ. εφημ. *Νεολόγος*, φ. 5432 της 28-3-1887, σ. 3 και φ. 5807 της 29-10-1888, σ. 3. Αωνύμου, «Προσοχή εις τήν Άνατολικήν Μακεδονία», εφημ. *Φάρος της Μακεδονίας*, φ. 1506 της 16-3-1891, σ. 1. Γ. Ν. Αψηλίδη, ό.π., σ. 109-110. Για μια συνολική αποτίμηση του εκκλησιαστικού και εκπαιδευτικού ζητήματος που είχε δημιουργηθεί, βλ. Ι. Θ. Μπάκα, «Εκκλησία και Κοινότητα σε πορεία ανασυγκρότησης στα τέλη του 19ου αιώνα. Το εκκλησιαστικό και εκπαιδευτικό ζήτημα της Καμενίκης Σερρών μέσα από τις πηγές», *Σερραϊκά Σύμμεικτα* 3 (2016) 128-148.

λήν δέ τοῦ Κυρίου Προξένου ἐπεκαλέσθημεν τήν ἠθικὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀρχιερέως, ὅστις, μεταβάς εἰς τό Διδασκαλεῖον, ἐνουθέτησε τοὺς μαθητάς καί εἶτα ἀπό κοινοῦ μεθ' ἡμῶν ἐπέβαλε τήν φυλάκισιν μὲν εἰς ἕξ, οὓς ἡμεῖς ὑπεδείξαμεν, προσωρινόν δέ περιορισμόν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ εἰς ἄλλους ἐννέα, τρεῖς δέ, ἐν τῷ μεταξύ μετανοήσαντας ἐπήνεσεν ἐν τέλει δέ προσέθηκεν ὅτι ἐν νέᾳ ἀπειθείᾳ ἢ ἐφορεία θά προβῆ εἰς αὐστηρότερα μέτρα. Ἀλλά νέα ἀπειθεία καί ἀνευλάβεια ἠκολούθησε, πάντων ὁμοῦ τῶν δεκαπέντε ἀρνηθέντων νά ὑποστῶσι τήν τιμωρίαν καί διατυπύωντων παιδαριώδη παράπονα⁵³.

Οἱ τιμωρίες καί οἱ ἀπειλές τῆς οριστικῆς ἀποβολῆς δὲν ἔκαμψαν τὴν ἀδιαλλαξία τους ἀλλὰ τους ἐξόργισαν καί ἡ ἀρχικὴ ἔξαψη μεταβλήθηκε σὲ μανία. Στὴν προσπάθεια νὰ τους συγκρατήσουν με κάθε μέσο στο Διδασκαλεῖο γιὰ λόγους ἐθνικούς, ἀπομακρύνθηκε προσωρινά ὁ Παρχαριδῆς, στὶς 2 Μαρτίου 1891. Ὁ Παρχαριδῆς ἐξακολούθησε νὰ ἔχει τὴν οικονομικὴ διαχείριση τοῦ ἰδρύματος, ἐνῶ ὁ Παπαγεωργίου ἀνέλαβε νὰ ἐπιβλέπει τὴν τάξη, μεταβαίνοντας ἐκεῖ τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα. Ὁ ἴδιος ἔκρινε καλὸ νὰ μὴν κατοικήσει στο Οἰκοτροφεῖο μαζί τους. Ἀρνήθηκαν νὰ κατοικήσουν καί δύο ἄλλοι καθηγητές, ὅταν τους ἐγίνε πρόταση ἀπὸ τὸν Πρόξενο. Στους μαθητές ἀπαγορεύθηκε ἡ ἐξοδος πλὴν τοῦ εσπερινοῦ περιπάτου καί παρέμεινε ὁ ἀποκλεισμός τους ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο μέχρι νὰ υπάρξει συνεννόηση με τὸν Μητροπολίτη. Στὴν εἴσοδο τοῦ Οἰκοτροφείου τέθηκε φύλακας θυρωρός.

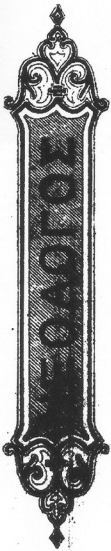
Ἡ ἐκθεση τῶν Παπαγεωργίου καί Παρχαριδῆ τελείωνε ζητώντας πληροφορίες ἀπὸ τὴν Επιτροπὴ στὴ Αθήνα «περὶ τοῦ πρακτέου» ἢ τὴν ἄδεια γιὰ εφαρμογὴ παντός μέτρου. Πρότειναν τὴν οριστικὴ ἀποβολὴ 4-5 μαθητῶν καί ζήτησαν νὰ μάθουν τι νὰ πράξουν σὲ περίπτωση ποὺ ἀποχωροῦσαν ὅλοι οἱ ὑπότροφοι μαζί ἀπὸ τὸ Διδασκαλεῖο.

Ἀπὸ τὴν ἐπόμενη ἐπιστολὴ ποὺ συντάχθηκε δυόμισι μῆνες μετὰ, στὶς 22 Μαΐου, προκύπτει ὅτι στο χρονικὸ διάστημα ποὺ μεσολάβησε ἐπὶ ἤλθε ἡ σχετικὴ ηρεμία στο Οἰκοτροφεῖο. Οἱ μαθητές ἐπέστρεψαν στα μαθήματά τους στο Γυμνάσιο χωρὶς ὅμως νὰ ἀποκατασταθοῦν οἱ σχέσεις τους με τὸν καθηγητὴ Παρχαριδῆ⁵⁴. Φαίνεται ἀκόμη ὅτι ἡ λειτουργία τοῦ Γυμνασίου καί τῆς τάξης τοῦ Διδασκαλείου δὲν εἶχε ἐπηρεαστεῖ ἀπὸ τὴν κορύφωση τῆς ἐνδοκοινοτικῆς διαμάχης καί τὶς ἐκδηλώσεις ἐναντίον τοῦ Μητροπολίτη⁵⁵. Ὁ Παπαγεωργίου ἀνέφερε πρὸς τὸ

53. Ἀρχεῖο ΣΔΕΓ, Π. Ν. Παπαγεωργίου καί Ι. Α. Παρχαριδῆς πρὸς Α. Ρ. Ραγκαβῆ πρόεδρον Σύλλογον πρὸς Διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, 2 Μαρτίου 1891.

54. Ἀρχεῖο ΣΔΕΓ, Π. Ν. Παπαγεωργίου πρὸς Σύλλογον πρὸς Διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, 22 Μαΐου 1891.

55. Ἀναλυτικὰ γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ συνέβησαν τὸν Ἀπρίλιο καί τὸν Μάιο τοῦ 1891, βλ. Γ. Ν. Αψηλίδη, «Οἱ Κανονισμοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος Σερρών», *Eusebius Lab International Working Papers* 2018/02, σ. 7-9. Γ. Καφταντζή, ὁ.π., σ. 413. Π. Πέννα, Ἱστορία, ὁ.π., 475.

ΑΡΙΘ. 2011

ΝΕΟΛΟΓΟΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΚΙΟΥΤΣΟΥΚ ΧΕΝΔΕΚ ΑΡ. 29, Κ. 31. ΠΕΡΑΝ.

Αξιότιμοι Διδασκαλῶν Διερρεῖν, ἐν Διερραῖς
ιστήρωσι Φράγμα βρεῖμοντα ὀμοίωμα
συνδρομῆς ἐξ εὐμῶν ἀπὸ 14 βέρει μέχρι 30 ἁεργ. 1890.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῆς 30 βέρειου 1889.

Συνδρομῆς _____ Φρ. _____
Λεξιμῶν _____

ΦΡΑΓΚΑ

Handwritten signatures and dates: 1889, 1890

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Handwritten signature of the editor

Απόδειξη συνδρομῆς του Διδασκαλείου στην εφημερίδα Νεολόγος
Κωνσταντινούπολης (Αρχείο ΣΔΕΓ).

Ἐπίσημ ὄχι ὁ σεβαστὸς Διλλγος, ὁ τὰς χάριτας ἐγρηγὸς χα-
ειζόμενος τῆ ἀγαπητῆ Μακεδονίᾳ, δὴν δα' ἀφρηθῆ καὶ τὰς

διατελῶ σέβων ὑμᾶς καὶ ἐμὴν
Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου
γυμνασιάρχης. διευθ. διδασκαλείου.

Ἐν Διέρραις τῆς 12 Ἰαννουῦ 1891. —

Απόσπασμα από την τετάρτη επιστολή. Ο Παπαγεωργίου υπογράφει ως γυ-
μνασιάρχης, διευθυντής διδασκαλείου.

Σύλλογο ζητήματα που έπρεπε να επιλυθούν ενόψει της ολοκλήρωσης του εκπαιδευτικού έτους και της αποφοίτησης των υποτρόφων. Πρώτο μετέφερε το αίτημα των υποτρόφων που ζήτησαν να αποχωρήσουν από το Οικοτροφείο αμέσως μετά τις απολυτήριες εξετάσεις του Ιουνίου και να μην παραμείνουν για παρακολούθηση τεχνικών και παιδαγωγικών μαθημάτων μέχρι τις αρχές Σεπτεμβρίου, όπως είχε προγραμματισθεί. Στο αίτημά τους συνηγόρησε, βεβαιώνοντας ότι οι μαθητές είχαν επαρκώς ασκηθεί στην πρακτική διδασκαλία καθ' όλο το έτος με επισκέψεις τρεις φορές της εβδομάδος στις δημοτικές σχολές της πόλης. Για το μάθημα των Τεχνικών ανέφερε ότι θα μπορούσαν να παρακολουθήσουν μαθήματα κατά τον μήνα Ιούλιο στη Θεσσαλονίκη, συντηρούμενοι ως εξωτερικοί υπότροφοι με το χορήγημα του Σύλλογου. Στο τέλος πρότεινε να εγκριθεί από το Σύλλογο η δωρεάν παραχώρηση σε αυτούς των διδακτικών βιβλίων και των τετράχορδων οργάνων που χρησιμοποιούσαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, καθώς θεωρούσε ότι ήταν αναγκαία πρώτα εφόδια για το διδασκαλικό τους έργο. Το αίτημα των μαθητών για την πρόωγη αποχώρηση και οι προτάσεις του Παπαγεωργίου έγιναν δεκτά από το Σύλλογο, όπως προκύπτει από την επόμενη επιστολή του.

Στην τελευταία επιστολή του, που την υπογράφει στις 12 Ιουνίου, κάνει τον οικονομικό απολογισμό της διαχείρισης του Διδασκαλείου των τελευταίων πέντε μηνών (Ιανουαρίου-Μαΐου 1891) και ζητά οδηγίες ενόψει του οριστικού κλεισίματος του ιδρύματος⁵⁶. Η πραγματοποιηθείσα δαπάνη είχε υπερβεί κατά 25 λίρες και 69 γρόσια του προϋπολογισθέντος ποσού που ήταν 135 λίρες (δηλ. 1,5 λίρα για κάθε έναν από τους 18 υπότροφους X 5 μήνες). Υπέρβαση κατά 16 λίρες και 83 γρ. είχε παρατηρηθεί και κατά τό πρώτο τετράμηνο του σχολικού έτους (Σεπτέμβριο-Δεκέμβριο 1890). Ο Παπαγεωργίου απέδωσε την υπέρβαση των δαπανών στη σημειωθείσα υπερέτιμηση των τροφίμων (παραθέτοντας και παραδείγματα αύξησης τιμής σε διάφορα είδη), στα επιπλέον έξοδα διατροφής των τροφίμων που έγιναν στη Θεσσαλονίκη στην αρχή της χρονιάς, όταν είχε δημιουργηθεί το ζήτημα για τη λειτουργία του Γυμνασίου, στην κατασκευή νέων ενδυμάτων για τους τροφίμους, λόγω της οικονομικής καχεξίας τους, στα έξοδα μεταφοράς τους από και προς τις πατρικές οικίες τους, στην αποστολή ενός μαθητού που αρρώστησε στην πατρίδα του και στην προπληρωμή του ενοικίου του οικήματος του Οικοτροφείου που είχε γίνει για τους μήνες Ιούνιο-Αύγουστο στην αρχή της χρονιάς, αν και το ενοίκιο του οικήματος είχε μειωθεί εκείνη τη χρονιά κατά το ήμισυ, δηλαδή 25 λίρες έναντι 50 λιρών πέρυσι.

56. Αρχείο ΣΔΕΓ, Π. Ν. Παπαγεωργίου προς Σύλλογο προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 12 Ιουνίου 1891.

Για τους τρεις μαθητές που δεν αποφοίτησαν, δηλαδή τους δύο υπότροφους του κληροδοτήματος Θεοδώρου Ζαλάχα και τον υπότροφο Δωρή που έμεινε στάσιμος, ζήτησε να έχει την έγκριση του Συλλόγου για το τι θα απογίνουν. Αυτοί μπορούσαν με το κλείσιμο του Διδασκαλείου ή να διαμείνουν ως εξωτερικοί υπότροφοι στην πόλη ή να επιστρέψουν στις πατρίδες τους. Η αναφορά του δείχνει ότι δεν υπήρχε άλλη λύση για την διαμονή τους, γιατί πιθανόν είχε σταματήσει ή θα σταματούσε και η λειτουργία του παλαιού Οικοτροφείου. Στο τέλος της επιστολής του ζήτησε την έγκριση να δοθούν τα διδακτικά και επιστημονικά βιβλία του Διδασκαλείου στη βιβλιοθήκη του Γυμνασίου Σερών.

Μέσα στο δεύτερο 15νήμερο του Ιουνίου, ο Παπαγεωργίου τακτοποίησε τις εκκρεμότητες, ολοκληρώνοντας το διδακτικό και διευθυντικό του έργο και την εθνική αποστολή του στο Γυμνάσιο και στο Διδασκαλείο. Είχαν αποφοιτήσει ως δάσκαλοι 32 μαθητές (18 το πρώτο έτος και 14 το δεύτερο). Το δεύτερο έτος της γυμνασιαρχίας του ήταν αρκετά δύσκολο, καθώς χρειάστηκε να τιθασεύσει τις αντιδράσεις των υποτρόφων μαθητών του Διδασκαλείου που λίγο έλλειψε να διαλύσουν το εκπαιδευτήριο και να ακυρώσουν όλη την εκπαιδευτική προσπάθεια του Συλλόγου, εν μέσω των ενδοκοινοτικών διενέξεων που είχαν εν τω μεταξύ ξεσπάσει στην πόλη.

Ήδη από αρχές Μαρτίου ο ίδιος έγραφε ότι: *δυστυχώς ή κατάστασις τής κοινότητος καί τών κατά τά σχολεία διά πολλούς λόγους προς πᾶν ἄλλο εἶνε ἐπιτηδεῖα ἢ προς τήν ἀναγκαίαν εἰρηνικήν καί εἰλικρινῆ σύμπραξιν τῶν τε ξένων καί τῶν ἐγχωρίων παραγόντων*⁵⁷. Περί τα τέλη Μαΐου, σε μια προσπάθεια κατευνασμού των αντιμαχομένων, η εξουχία από αρχιερείς του Οικουμενικού θρόνου, που είχε έλθει στην πόλη για την επίλυση του μητροπολιτικού και κοινοτικού ζητήματος, ανακοίνωσε την απομάκρυνση του Μητροπολίτη Κωνσταντίνου Βαφείδη από τη διοίκηση της Εφορείας των σχολείων και των άλλων Κοινοτικών σωματείων (Δημογεροντίας και Νοσοκομείου). Η απομάκρυνση όμως του Μητροπολίτη δεν έφερε την ηρεμία και την εξομάλυνση, καθώς δεν μπόρεσε να επιτευχθεί συμβιβασμός των παρατάξεων στην διαιρημένη Κοινότητα με αποτέλεσμα να σταματήσει κάθε μέριμνα και εποπτεία της εκπαίδευσης στην πόλη, να μην γίνουν προσλήψεις δασκάλων και καθηγητών, να μην ανανεωθούν οι συνεργασίες όπως αυτή με τον γυμνασιάρχη Πέτρο Παπαγεωργίου και να μείνουν κλειστά τα σχολεία τη νέα σχολική χρονιά, το Σεπτέμβριο του 1891⁵⁸.

57. Αρχείο ΣΔΕΓ, Π. Ν. Παπαγεωργίου και Ι. Α. Παρχαρίδης προς Α. Ρ. Ραγκαβή πρόεδρον Συλλόγου προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, 2 Μαρτίου 1891.

58. Εφημ. *Νεολόγος*, φ. 6558 της 3-6-1891 και εφημ. *Νέα Επιθεώρησις*, φ. 304 της 23-9-1891.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

1

Πρός τόν ἀξιότιμον κ. Πρόεδρον
τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμιάτων
Εἰς Ἀθήνας

Εἰς τόν σεβαστόν Σύλλογον γνωστή εἶναι ἡ ἐργασία ἣν μοι ἀνέθηκε
κατά τό παρελθόν σχολικόν ἔτος ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ Διδασκαλείου
αὐτοῦ, τοῦ συνημμένου τῷ ἐν Σέρραις γυμνασίῳ, καί εὐνόητοι οἱ κόποι
εἰς οὓς ὑπεβλήθη πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς

Ἐγκαίρως δηλώσας ὑμῖν ὅτι οἱ κόποι, οἵτινες οὔτε ὀλίγοι οὔτε ἀ-
πλοῖ εἶναι, δίκαιον εἶναι νά ἀμειφθῶσι δι' εὐλόγου τινός ἐπιμισθίου ὑ-
πομιμήσκω ὑμᾶς πάλιν τό πρᾶγμα παρακαλῶν νά ἐγκρίνητε τήν αἴτησιν
ὡς πρὸς τε τό λήξαν καί τό ἐπιόν σχολικόν ἔτος.

Διατελῶ τιμῶν ὑμᾶς ἐξόχως
Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου
γυμνασιάρχης

Ἐν Σέρραις τῇ 10ῃ Ἰουλ. 1890

2

Πρός τόν Κύριον
Α. Ρ. Ραγκαβῆν,
Πρόεδρον τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλ. γραμμιάτων Συλλόγου
Εἰς Ἀθήνας
Κύριε Πρόεδρε

Μετά λύπης πολλῆς σπεύδομεν νά ὑποβάλωμεν ὑμῖν σύντομον
ἔκθεσιν τῶν ἐν τῷ οἰκοτροφείῳ τοῦ Διδασκαλείου συμβάντων κατ'
αὐτάς δυσαρέστων.

Ἀπό εἴκοσιν ἡμερῶν, κατόπιν τῆς διά τοῦ Κυρίου Προξένου
ἐπελθούσης διαλλαγῆς, ἠρχίσαμεν νά παρατηρῶμεν εἰς τούς
ὑποτρόφους πνεῦμα τι ἀπειθείας, ὅπερ ἔδωκεν ἡμῖν τήν ἀφορμήν νά
ὑποπτεύσωμεν ἅμα μέν ὑποκίνησίν τινα ἡμετέρων ἐξωτερικῶν, εἰς οὓς,
ὡς φαίνεται, δέν προσέπεσεν εὐχάριστος ἢ ἐπελθοῦσα συμφωνία, ἅμα
δε καί ῥαδιουργίαν τῶν Βουλγάρων. Ὅσον εἰς τό πρῶτον, δυστυχῶς
ἢ κατάστασις τῆς κοινότητος καί τῶν κατά τά σχολεῖα διά πολλούς
λόγους πρὸς πᾶν ἄλλο εἶνε ἐπιτηδεῖα ἢ πρὸς τήν ἀναγκαίαν εἰρηνικήν
καί εἰλικρινῆ σύμπραξιν τῶν τε ξένων καί τῶν ἐγχωρίων παραγόντων
ὅσον δέ εἰς τό δεύτερον, οἱ Βούλγαροι ἀπό τινος τά πάντα μηχανῶνται
καθ' ἡμῶν, ὀρμώμενοι ἀπό τοῦ προαστείου τῆς Καμενίκης.

Ἦδη κατά τό παρελθόν ἔτος ἐγένετο ἡμῖν γνωστόν, ὅτι τινές τῶν μαθητῶν τοῦ Διδασκαλείου, ἐκ Βουλγαρικῶν χωριῶν, ἦσαν γνώριμοι ἢ καί συγγενεῖς προσώπων ἐν Σέρραις ἄν μὴ φανερῶν Βουλγάρων, πάντως ὅμως βουλγαροφρονούντων· ἐφέτος δέ καί Βούλγαρος διδάσκαλος τῆς Καμενίκης ἐτόλμησεν ὑπό τό πρόσχημα ἀπλῆς ἐντολῆς νά εἰσέλθῃ εἰς τό Διδασκαλεῖον, ὅπως παραδώσῃ ἀντικείμενά τινα (χρήματα καί γλυνκά), ἀποσταλέντα εἰς μαθητήν ἐκ Γευγελῆ παρὰ τῶν γονέων του.

Ἀμέσως κατά τάς ἐπομένας ἡμέρας ἐπανειλημμένα συνέβησαν ἀτακτήματα ἀπό σκοποῦ, ὅπως προκαλέσωσιν αὐστηρότερα μέτρα· συγχρόνως δέ ἤρχισε νά διαδίδηται ὅτι εἶχον οἱ μαθηταί παράπονα κατά του κ. Παρχαρίδου, ἅτινα, καθῶς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, ὠφείλοντο εἰς ὑποκίνησιν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐπεθύμουν νά ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ Διδασκαλείου ὁ κ. Παρχαρίδης καί νά εἰσέλθῃ ὁ γυμνασιάρχης, ὅπως ἐπαναληφθῇ σφοδρότερος ὁ κατά τῆς εἰρήνης τοῦ καταστήματος πόλεμος. Οἱ μαθηταί προέβησαν εἰς τολμηρότερα, καί δὴ ἀπέστειλαν εἰς τόν γυμνασιάρχην ἔγγραφον ὑπογεγραμμένον ὑπό πάντων, περιέχων οὐχί παράπονα κατά τοῦ κ. Παρχαρίδου, ἀλλά μόνον ὕβρεις κατ' αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος Προξένος, οὗ τήν βοήθειαν ἐπεκαλέσθημεν, μεταβάς εἰς τό Διδασκαλεῖον ἐνουθέτησε καί ἐπετίμησε τοὺς μαθητάς, δηλώσας ὅτι μόνον ἀφοῦ ὑποστῶσι τιμωρίαν ἀξίαν τῆς κατά τοῦ διευθυντοῦ προσβολῆς θά δεχθῇ νά ἀκούσῃ ἐνδεχόμενα παράπονα. Τό αὐτό μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπανελάβε καί ὁ γυμνασιάρχης, δηλώσας ὅτι θά ζητήσωμεν παρὰ τοῦ Σ. Συλλόγου τήν ἄδειαν τῆς μεγίστης τῶν τιμωριῶν. Δύο οἱ τολμηρότατοι πάντων ἐφυλακίσθησαν, εἰς δέ τοὺς λοιπούς ἀπηγορεύθη ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα ὁ περίπατος καί τὰ ἄσματα· καί ἐπανήλθε μὲν πως ἡ διαταραχθεῖσα ἡσυχία ἐν τῷ καταστήματι, ἀλλ' ὅμως συστηματικὴ δυστροπία τῶν μαθητῶν καί κατ' αὐτάς τάς ἡμέρας τῆς τιμωρίας ἐκίνει ἡμᾶς νά πιστεύσωμεν ἤδη ὅτι παρεσκευάσθη ἀληθῆς συνωμοσία. Κατά συμβουλὴν δὲ τοῦ Κυρίου Προξένου ἐπεκαλέσθημεν τήν ἠθικὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀρχιερέως, ὅστις, μεταβάς εἰς τό Διδασκαλεῖον, ἐνουθέτησε τοὺς μαθητάς καί εἶτα ἀπό κοινοῦ μεθ' ἡμῶν ἐπέβαλε τήν φυλάκισιν μὲν εἰς ἕξ, οὓς ἡμεῖς ὑπεδείξαμεν, προσωρινόν δέ περιορισμόν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ εἰς ἄλλους ἐννέα, τρεῖς δέ, ἐν τῷ μεταξὺ μετανοήσαντας ἐπῆνεσεν· ἐν τέλει δέ προσέθηκεν ὅτι ἐν νέᾳ ἀπειθείᾳ ἢ ἐφορείᾳ θά προβῇ εἰς αὐστηρότερα μέτρα. Ἀλλὰ νέα ἀπειθεία καί ἀνευλάβεια ἠκολούθησε, πάντων ὁμοῦ τῶν δεκαπέντε ἀρνηθέντων νά ὑποστῶσι τήν τιμωρίαν καί διατυπούντων παιδαριώδη παράπονα. Κρίνομεν ἀνιαρόν νά ἐκθέσωμεν ὑμῖν πόσους καί ποίους τρόπους μετήλθομεν πρὸς κατευνασμόν τῶν ἐξιμμένων πνευμάτων τῶν μαθητῶν. Μόνοι αὐτοὶ πλέον ἔβησαν ἡμᾶς εἰς τό δίλημμα ἢ τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Παρχαρίδου ἢ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν εἰς τάς ἰδίας πατρίδας, ἣν θά

ἐπεδίωκον καὶ ἐμποδιζόντων ἡμῶν. Πρὸς στενώτερον δέ συνασπισμὸν ἐξωτερικῇ εἰσηγήσει καὶ ὠρκίσθησαν ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Κυρίου Προξένου καὶ τοῦ ἀρχιερέως ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀποκλείσωμεν αὐτοὺς προσωρινῶς ἐκ τοῦ γυμνασίου. Καὶ τοῦτο μὲν οὐδεμίαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς. Ἡ δὲ ἔξαψις αὐτῶν μετ' ὀλίγον μετεβλήθη εἰς ἀληθῆ μανίαν, καθ' ἣς πλέον οὐδὲν ὑπελείπετο ἡμῖν νὰ ἀντιτάξωμεν, ὅλη δε ἡ προσοχὴ ἡμῶν ἐστράφη εἰς τὸ νὰ συγκρατήσωμεν αὐτοὺς ἐν τῷ Διδασκαλείῳ διὰ παντός μέσου, καὶ τοῦτο ἔνεκα ἐθνικῶν ἀπόψεων. Ἐπειδὴ δὲ τὰ παράπονα αὐτῶν τὰ ὑποβληθέντα εἰς τε τὸν Κύριον Προξένον καὶ τὸν Ἀρχιερέα δὲν ἦσαν τοιαῦτα ὥστε νὰ δικαιολογήσῃσι παραίτησιν ἢ παύσιν τοῦ κ. Παρχαρίδου, ἐνεκρίθη ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Κυρίου Προξένου ὡς τελευταῖον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς καταστολῆς τοῦ ἐρεθισμοῦ ἢ προσωρινῆ ἐκ τοῦ Διδασκαλείου ἔξοδος τοῦ κ. Παρχαρίδου, γενομένη σήμερον. Καὶ ὁ μὲν κ. Παρχαρίδης θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν οἰκονομικὴν διαχειρίσιν, ὁ δε γυμνασιάρχης θὰ ἐπιβλέπῃ τακτικῶς τὴν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ τάξιν, μεταβαίνων εἰς αὐτὸ τρεῖς τῆς ἡμέρας, μέχρις οὗ φθάσωσιν ὁδηγίαι παρ' ἡμῶν. Διὰ πολλοὺς λόγους, ὧν τινες εἶνε ἤδη καταληπτοὶ ἡμῖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὁ γυμνασιάρχης ἔκρινε καλὸν νὰ μὴ κατοικήσῃ ἐν τῷ Διδασκαλείῳ, ἀφοῦ καὶ ἡ προτελευταία σκέψις, ὅπως ὁμοῦ ὁ γυμνασιάρχης καὶ ὁ κ. Παρχαρίδης συγκατοικήσωσιν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ ἀπεκρούσθη καὶ αὐτὴ ἀνθαδῶς ἀπὸ τῶν μαθητῶν, δύο δὲ ἄλλοι καθηγηταί, παρακληθέντες ὑπὸ τοῦ Προξένου, ἠρνήθησαν νὰ κατοικήσωσιν προσωρινῶς ἐν τῷ Διδασκαλείῳ. Ἴδωμεν ἂν ἡ τάξις θὰ ἐπανέλθῃ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπηγορεύθη μὲν ἡ ἔξοδος, πλὴν τοῦ ἐσπερινοῦ περιπάτου, καὶ τοῦτο κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησιν τῶν μαθητῶν, ὠρίσθη δὲ πάλιν ἐπιστάτης τῆς ἐν τῷ οἰκοτροφείῳ διαίτης, καὶ ἐτέθη φύλαξ θυρωρός, θὰ ἐξακολουθήσῃ δὲ ὁ ἀπὸ τοῦ γυμνασίου ἀποκλεισμός μέχρι νεωτέρας συνεννοήσεως πρὸς τὸν ἀρχιερέα.

Παρακαλοῦμεν ὅπως σπεύσητε νὰ διαβιβάσητε τῷ κ. Προξένῳ τηλεγραφικῶς διὰ τῆς Ἐπιτροπῆς ὁδηγίας περὶ τοῦ πρακτέου ἢ μᾶλλον τελείαν ἄδειαν πρὸς ἐφαρμογὴν παντός μέτρου ὅπερ ἠθέλε κριθῆ ἀναγκαῖον, καὶ τοῦτο διότι ἡ βραδύτης εἶνε παντελῶς ἀσύμφορος. Ἰδίως προτείνομεν τὴν ἀποβολὴν 4-5 καὶ ἐρωτῶμεν τί νὰ πράξωμεν ἐν περιπτώσει καθ' ἣν προβλέσωμεν ὅτι ἡ ἀποβολὴ αὕτη θὰ προκαλέσῃ τὴν αὐθαίρετον ἀναχώρησιν καὶ τῶν δεκαπέντε.

Διατελοῦμεν μετὰ σεβασμοῦ

Εὐπειθέστατοι

Π. Ν. Παπαγεωργίου

Ι. Α. Παρχαρίδης

Ἐν Σέρραις τῇ 2^ῃ Μαρτίου 1891.

3

Τῷ σεβαστῷ Συλλόγῳ πρὸς διάδ. τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων

Εἰς Ἀθήνας

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 49 τῆς 10 Μαρτ. ἐγγράφῳ ὑμῶν γίνεται μνεῖα καθηγητοῦ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων ὅστις καί ἐφέτος θά κληθῆ χάριν τῶν ἐν Σέρραις τροφίμων τοῦ Συλλόγου. Σπουδαῖοι λόγοι μέ πείθουσι, κ. πρόεδρε, νά ὑποδείξω ὑμῖν ὅτι καλόν θά ἦτο εἰάν ἡ διδασκαλία τῶν τεχνικῶν μαθημάτων ἐγένετο ἐφέτος ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς ἣν θά κατέλθωσι μετὰ τὰς ἐξετάσεις πάντες οἱ τρόφιμοι μεταβαίνοντες εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν πατρίδας. Πάντες δῆλα δὴ ἠλπίζομεν ὅτι μετὰ τὰ λυπηρά τῶν μαθητῶν ἀτακτήματα διά τῶν ληφθέντων μέτρων θά ἐπανήρχετο πλήρης ἡ τάξις ἐπιτρέπουσα τήν μέχρι Σεπτεμβρίου ἀρμονικὴν αὐτῶν μετὰ τοῦ κ. Παρχαρίδου συμβίωσιν. Παρά τήν φροντίδα τήν καταβληθεῖσαν καί ὑπὸ τοῦ προξένου κ. Μεταξᾶ καί τήν ἐπισειομένην ἀπειλήν τῆς ἀποβολῆς τό πρᾶγμα φαίνεται ἀνεπίτευκτον, χθές δέ οἱ μαθηταὶ μέ παρεκάλεσαν ὅπως ὁ Σύλλογος ἐπιτρέψῃ μετὰ τὰς μηνὶ Ἰουνίῳ γενησομένης ἀπολυτηρίου ἐξετάσεις νά ἀπέλθωσι. Ἐν τῇ δυσκόλῳ καταστάσει, εἰς ἣν περιέστημεν, νομίζω κ. πρόεδρε, ὅτι εἰς τήν δήλωσιν τῶν μαθητῶν δυνάμεθα νά προσχωρήσωμεν ἄνευ πολλῆς τινος αὐτῶν ζημίας, ἀφοῦ καθ' ὅλον τό ἔτος τρίς τῆς ἑβδομάδος μ.μ. ἐφοίτησαν εἰς τὰ δημοτικά τῆς πόλεως ἡμῶν σχολεῖα ἐθιζόμενοι τήν ἐν αὐτοῖς διδασκαλίαν· τὰς περὶ τὰ τεχνικά μαθήματα ἀτελεῖς αὐτῶν γνώσεις δύνανται νά συμπληρωσῶσι οἱ τρόφιμοι ἐν Θεσσαλονίκῃ συντηρούμενοι ἐκεῖ ὡς ἐξωτερικοὶ διά τοῦ ἐκ τοῦ χορηγήματος ποσοῦ τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τόν μῆνα Ἰούλιον. Ἐπειδὴ ὁ χρόνος ἐπείγει, παρακαλῶ νά ἀνακοινώσητε τήν ἔγκρισιν ὑμῶν διά τηλεγραφήματος πρὸς τόν κ. Πρόξενον.

Τὰ διδακτικά βιβλία, ὅσα μετεχειρίζοντο οἱ μαθηταὶ ἐν τῷ γυμνασίῳ, καί τὰ τετράχορδα, ἀμφότερα χρήσιμα εἰς τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ μετ' ὀλίγον ἀρχομένου διδασκαλικοῦ βίου τῶν ὑμετέρων τροφίμων, νομίζω καλόν νά χορηγηθῶσι αὐτοῖς, ἐλπίζω δέ ὅτι ὁ σεβ. Σύλλογος θά ἐγκρίνῃ καί τήν τελευταίαν ταύτην χάριν πρὸς αὐτοὺς οὔς ἐπὶ τόσα ἔτη φιλοτίμως ἐξέθρεψεν.

Διατελῶ τιμῶν ὑμᾶς καί σέβων

Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου

Γυμνασιάρχης, διευθύνων τό Διδασκαλεῖον

Ἐν Σέρραις τῇ 22 Μαΐου 1891

Τῷ σεβαστῷ Συλλόγῳ πρὸς διάδ. τῶν Ἑλλ. γραμμάτων
 Εἰς Ἀθήνας
 Κύριε Πρόεδρε,

Ἐπισυνημιμένως στέλλω ὑμῖν τὰς καταστάσεις τῶν πέντε μηνῶν
 Ἰανουαρίου, Φεβρουαρίου, Μαρτίου, Ἀπριλίου καὶ Μαΐου μετὰ τῶν
 σχετικῶν ἀποδείξεων (ἀρ. 1-16).

Αἱ κατὰ τὴν πενταμηνίαν γενόμεναι δαπάναι ἀνέρχονται εἰς λίρ.
 Τ. 160 καὶ γρ. 69 ἤτοι περισσοτέρας τοῦ ἀναλογοῦντος ποσοῦ (λίρ.
 135) κατὰ λίρ. 25 καὶ γρ. 69· τὸ ποσὸν τοῦτο προστιθέμενον εἰς τὸ
 κατὰ τὴν πρώτην τετραμηνίαν καθ' ὑπέρβασιν δαπανηθὲν ποσὸν λίρ. 16
 καὶ γρ. 83 ἀποτελεῖ καθ' ὑπέρβασιν κατὰ τοὺς ἑννέα μῆνας δαπανηθὲν
 ποσὸν λίρ. 42 καὶ γρ. 52. Πρὶν δικαιολογήσω τὴν ὑπερβολὴν, παρατηρῶ
 ὅτι εἰς τὰς δαπάνας τῆς πενταμηνίας ἐκ λίρ. 160 καὶ γρ. 69 περιέχεται
 καὶ τὸ πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ ὄλου ἐνοικίου πληρωθὲν τῷ ἰδιοκτήτῃ τῆς
 οἰκίας ποσὸν τῶν μηνῶν Ἰουνίου, Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου ἐκ λίρ. Τ. 6
 καὶ γρ. 25 ὄπερ ἀφαιρούμενον ἀπὸ τῶν λίρ. 42 καὶ γρ. 52 καταλείπει
 ἡμῖν ὑπέρβασιν λίρ. 36 καὶ γρ. 27.

Καὶ πρῶτον ἐλάττωσις τῶν δαπανῶν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ
 τῶν τρεφομένων ἐγένετο ἐφέτος μόνο εἰς τὸ ἐνοικίον (πέρυσι λίρ. 50,
 ἐφέτος 25), τοῦναντίον δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν τρεφομένων ἀπὸ 40 (πέρυσι
 36 τρόφιμοι καὶ 4 πρόσωπα) δὲν κατῆλθεν εἰς 20 ἀλλ' εἰς 22 (ἐφέτος
 18 τρόφιμοι καὶ 4 πρόσωπα), εἰς τὰ 2 δὲ πρόσωπα κατ' ἀκριβῆ
 ὑπολογισμὸν μου ἀντιστοιχοῦσι λίρ. 24 καὶ γρ. 30 (εἰς ἄρτον μόνον
 καὶ κρέας), ποσὸν σχεδὸν ἴσον πρὸς ὃ,τι ἐκερδίσαμεν ἐκ τοῦ ἐνοικίου
 (λίρ. 25).

Ὅσον εἰς τὰς ἐκτάκτους δαπάνας, τῶν ὑποτρόφων ἢ ἔνδεια, ὡς
 ἐκ τῆς μυθώδους ἐφεινῆς τοῦ τόπου δυστυχίας, ἦτο τοιαύτη ὥστε
 τοὺς μαθητὰς ἐπανελθόντας ἐκ τῶν χωρίων αὐτῶν εἰς Θεσσαλονίκην
 ἠναγκάσθημεν καὶ ἐκεῖ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ὡς ἐκ τοῦ τότε δημιουργηθέντος
 κρισίμου ζητήματος τοῦ γυμνασίου Σερρῶν, νὰ θρέψωμεν καὶ ἐκ
 Θεσσαλονίκης εἰς Σέρρας νὰ μεταγάγωμεν, ἓνα δέ, τὸν Ἐλευθέριον
 Γούναρην, φθισιῶντα καὶ εἰς Σινώπην νὰ ἀποστείλωμεν κατὰ τοῦ
 ἱατροῦ τὴν διαταγὴν.

Ὅσον εἰς τὴν ἐνδυμασίαν, ἐφέτος ἠναγκάσθημεν, ἀποτριβέντων
 τέλειον τῶν ἐνδυμάτων τῶν παλαιότερων μαθητῶν, ἅτινα ἐνεδύοντο
 ἔπειτα οἱ ἀπομένοντες, νὰ κατασκευάσωμεν νέα ἐσωτερικά τε καὶ
 ἐξωτερικά. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς μου πέρυσιν ἐκτάκτους δαπάνας
 εἶχομεν εἰς ἀγῶγια γρ. 1180 καὶ εἰς ἐνδύματα γρ. 590, ἐφέτος δὲ εἰς
 ἀγῶγια γρ. 1334 καὶ εἰς ἐνδύματα γρ. 1687.

Τὰς ἐκτάκτους ταύτας δαπάνας βεβαίως ὠφείλομεν, κ. πρόεδρε,

νά καλύψωμεν δι' οικονομίας τινός· ἢ περί τούτου φροντίς δέν ἔλειψεν καί δέν θά ἀπετυγχάνομεν ἐν αὐτῇ ἐάν μὴ κατελάμβανεν ἡμᾶς ἐφέτος ἀδυσώπητος ἀνάγκη, ἢ ὑπερτίμησις τῶν τροφίμων περί ἧς ἐγκαίρως ἔγραψα ὑμῖν καί ὅπως εἰς ὀλίγα μόνον, τά κυριώτατα, ἀρκεσθῶ καί τό κρέας ὑπερετιμήθη καί τοῦ ἄρτου ἡ τιμή ἀπό παράδων 32 καί 54, ἀνθ' ὧν ἠγοράζομεν αὐτόν πέρυσιν, ἀνήλθεν ἐφέτος εἰς παρ. 52 καί 60! Ἡ μέση τιμή τοῦ ἄρτου ἡ ἐφετινὴ ὑπερβαίνει τήν τοῦ παρελθόντος ἔτους κατά 19 παράδας ἀνά τήν ὀκάν, τό ἐπί πλέον δέ δαπανηθέν ποσόν εἰς τὰς ἀγορασθείσας ὀκ. 4270 ἀνέρχεται εἰς γρ. 2028: τό σησαμέλαιον πέρυσιν ἠγοράζομεν ἀντί γρ. 4 ½, ἐφέτος ἀντί 8! Παραλείπω τά ἄλλα εἶδη τροφῆς, θερμάνσεως κ.λ., πάντα κατά ἀναλογίαν ὑπερετιμημένα.

Συμφώνως πρὸς τήν ἀπόφασιν ὑμῶν, μετὰ τὰς ἐξετάσεις θά ἀπολύσωμεν τοὺς μαθητάς μηνί Ἰουνίῳ τελευτώντι ἢ Ἰουλίῳ ἀρχομένῳ· ἐπειδὴ δέ οἱ πλεῖστοι εἶναι παντελῶς πτωχοί, παρακαλῶ νά ἐγκριθῶσι καί τά ὁδοιπορικά αὐτῶν τῆς εἰς τά χωρία ἐπανόδου. Τό χρηματικόν ποσόν τό ἀπαιτούμενον πρὸς ἀπότισιν τῶν ἐκ τῆς πενταμηνίας ὀφειλομένων λιρ. 89 καί γρ. 93 (λογαριασμοῦ σελ. 25-27), τό χάριν τῶν δαπανῶν Ἰουνίου καί μέρους Ἰουλίου καί τό τῶν ὁδοιπορικῶν τῶν μαθητῶν παρακαλῶ νά μοι ἀποσταλῆ ταχέως· ἐλπίζω ὅτι 160 λίραι θά ἐπαρκέσωσιν.

Παρακαλῶ νά μοι ἀνακοινώσητε ἐάν τοὺς δύο ἐκ Ξάνθης ὑποτρόφους τοῦ αἰοιδίμου Ζαλάχα ὡς καί τόν ἐκ τῶν ὑμετέρων ὑποτρόφων ὑπολειφθέντα Δώρην θά ἀποστείλωμεν εἰς τὰς πατρίδας καί αὐτούς ἢ θά διατηρήσητε ἐν Σέρραις ὡς ἐξωτερικούς χορηγοῦντες αὐτοῖς ἀπό τοῦ μέσου Ἰουλίου καί ἐξῆς ἀνά 1 ½ λίραν.

Χάριτας ὁμολογοῦμεν ἐπί τῇ ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου νά χορηγηθῶσι τοῖς ἀπολυομένοις τά βιβλία καί τετράχορδα. Παρακαλῶ νά μοι ἀνακοινώσητε ἐάν τά ὑπολειφθησόμενα βιβλία, διδακτικά τε καί ἐπιστημονικά, ἐγκρίνητε νά δωρηθῶσιν εἰς τήν βιβλιοθήκην τοῦ ἐνταῦθα γυμνασίου.

Ἐλπίζων ὅτι ὁ σεβαστός Σύλλογος, ὁ τὰς χάριτας εὐγενῶς χαριζόμενος τῇ ἀγαπητῇ Μακεδονίᾳ, δέν θά ἀρνηθῆ καί ταύτας

Διατελῶ σέβων ὑμᾶς καί τιμῶν
Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου
Γυμνασιάρχης, διευθ. διδασκαλείου

Ἐν Σέρραις τῇ 12 Ἰουνίου 1891.

Κανονισμός τοῦ ἐν Σέρραϊς Οἰκοτροφείου

Σκοπός τοῦ Οἰκοτροφείου

Ἄρθρον 1. Χάριν τῶν ὑποτρόφων συντηρεῖται ἐν Σέρραϊς Οἰκοτροφεῖον διατελοῦν ὑπό τήν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος.

Ἄρθρον 2. Σκοπός τοῦ Οἰκοτροφείου εἶνε ἡ ὑπό ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῶν ὑποτρόφων ἡμῶν, τῶν προωρισμένων νά ὑπηρετήσωσιν ὡς διδάσκαλοι, διαπαιδαγωγοί, ἥτοι πρέπει νά συμπληροῖ τήν ἐν τῷ Γυμνασίῳ διδασκαλίαν. Πρέπει λοιπόν διά τῶν διατάξεων τοῦ ἐν αὐτῷ βίου ἐκεῖνα τά συναισθήματα, αἱ διαθέσεις καί αἱ τάσεις νά ἀναπτυχῶσι ἢ θεραπευθῶσιν, ὅσα ἔχουσιν ἀναφοράν πρὸς τήν ἐκκλησίαν, πρὸς τήν πατρίδα καί τό μέλλον αὐτῶν ἐπάγγελμα ὡς διδασκάλων.

Ἄρθρον 3. Εἰς τό Οἰκοτροφεῖον, ἐάν ὑπάρχη χώρος, προσλαμβάνονται ὡς μαθηταί τοῦ Γυμνασίου ἐκ τῆς περιχώρου μὴ ὑπότροφοι, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς προτιμῶσι τήν ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ δίαιταν καί ἐπίβλεψιν πάσης ἄλλης ἐν τῇ πόλει ἡμῶν. Τό ποσόν τῶν τροφείων τῶν νέων τούτων ὀρίζεται ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐν συνεννοήσει τοῦ διευθύνοντος μετὰ τῆς Προξενικῆς ἀρχῆς.

Περί Διευθύνσεως

Ἄρθρον 4. Ἐπειδή τό Οἰκοτροφεῖον ἔχει ἄμεσον πρὸς τό Γυμνάσιον σχέσιν, ὑποβοηθεῖ τό ἔργον αὐτοῦ καί ἀρύεται τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις ἐκ τούτου, διά τοῦτο διευθυντής αὐτοῦ πρέπει νά εἶνε ὁ ἐκάστοτε Γυμνασιάρχης, ὅστις ἢ διευθύνει αὐτό μόνος, ἢ, ἂν μὴ τοῦτο εἶνε δυνατόν, διά τινος τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ συναδέλφου, μεθ' οὗ συνεννοεῖται περὶ παντός ἀφορῶντος εἰς τόν βίον καί τήν δίαιταν τῶν Οἰκοτρόφων.

Ἄρθρον 5. Ὁ διευθυντής φροντίζει, ὅπως αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος κανονισμοῦ ἐκτελῶνται ἀκριβῶς, ἐφαρμοζῶν ἐπὶ τῶν παραβατῶν τὰς ἐν αὐτῷ ὀριζόμενας ποινάς. Εἶνε ὁ ὑπεύθυνος εἰς τήν Προξενικὴν ἀρχὴν διά πάντα τὰ ἐν αὐτῷ συμβαίοντα.

Ἄρθρον 6. Ὁ διευθυντής ἐν ἀρχῇ τοῦ σχολικοῦ ἔτους συνεννοούμενος μετὰ τῆς Προξενικῆς ἀρχῆς συντάσσει τόν προϋπολογισμόν τοῦ Οἰκοτροφείου, ἐν τέλει δι' αὐτοῦ ὑποβάλλει γενικὴν ἔκθεσιν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ ἐπισυνάπτων καί ἰσολογισμόν τῶν γενομένων δαπανῶν.

Προσόντα ὑποτρόφων

Ἄρθρον 7. Ὅστις τις ἐπιτύχη τῆς ὑποτροφίας, ὀφείλει νά φέρῃ τὰ ἐξῆς

προσόντα: α) εὐρωστίαν σώματος καί νά εἶνε ἀρτιμελής, β) χρηστότητα ἡθῶν, γ) ὁμολογουμένην εὐφυΐαν καί περί τά μαθήματα δεξιότητα καί δ) νά δύνηται ν' ἀκολουθῇ τά μαθήματα τοῦλάχιστον τῆς Γ' ἔλλην. τάξεως. Προτιμᾶται δέ πάντοτε ὁ εἰς ἀνωτέραν τάξιν δυνάμενος νά καταταχθῇ.

Ἄρθρον 8. Οἱ βουλόμενοι νά γείνωσιν ὑπότροφοι ὑποβάλλουσι τὰς ἑαυτῶν αἰτήσεις εἰς τό ἐνταῦθα Προξενεῖον τῆς Ἑλλάδος. Κατά τὰς ἀρχάς δέ τοῦ Σεπτεμβρίου ὁ Πρόξενος συνεννοούμενος μετά τοῦ Γυμνασιάρχου καί τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Οἰκοτροφείου ὀρίζει τήν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ μέλλοντες νά προσληφθῶσιν ὑπότροφοι ὑποβάλλονται εἰς γραπτὰς ἐξετάσεις, μεθ' ἧς γίνεται σύσκεψις περί τῶν καταλλήλων νά καταταχθῶσιν ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ὑποτρόφων.

Ἄρθρον 9. Ὁ γενόμενος ὑπότροφος ὀφείλει νά παρουσιάσῃ ἐγγυητήν, ὅστις ἐγγράφως νά ὑποσχεθῇ ὅτι ὁ μαθητής, δι' ὃν ἐγγυᾶται, μετά τό πέρας τῶν ἐν τῷ Γυμνασίῳ σπουδῶν αὐτοῦ θά ὑπηρετήσῃ ἐπί τρία ἔτη εἰς οἰονδήποτε μέρος τῆς Μακεδονίας ἤθελεν ὀρίσῃ αὐτόν τό ἐνταῦθα Προξενεῖον τῆς Ἑλλάδος ἐφ' οἰονδήποτε μισθόν. Ἄν δέ τοῦναντίον δυστροπῇ καί παρακούσῃ ἀρνούμενος νά ἐκτελέσῃ τὰς εἰρημένας ὑποχρεώσεις αὐτοῦ, ὁ ἐγγυητής ὑποχρεοῦται νά πληρώσῃ δέκα ὀθωμ. λίρας δι' ἕκαστον ἔτος, ἐφ' ὅσα ἔτη ἤθελε μείνῃ ὁ μαθητής ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ.

Ἄρθρον 10. Ὁ εἰσερχόμενος ὑπότροφος εἰς τό Οἰκοτροφεῖον ὀφείλει νά φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἕξ τοῦλάχιστον ἐνδυμασίας ἀσπρορρούχων, στρώμα, ἐφάπλωμα, τέσσαρα σενδόνια καί τά λοιπά ἀναγκαιοῦντα αὐτῷ ἐνδύματα.

Ἐσωτερική διοίκησις

Ἄρθρον 11. Ἐπειδή τῶν ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ διαιωμένων καί μάλιστα τῶν ὑποτρόφων ὁ σκοπός, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, εἶνε μετά τό πέρας τῶν ἐν τῷ Γυμνασίῳ σπουδῶν αὐτῶν νά ἀποδοθῶσιν εἰς τό διδασκαλικόν ἐπάγγελμα, διά τοῦτο κατά τόν ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ χρόνον τῆς διαπαιδαγωγίσεως αὐτῶν, ἀνάγκη νά προσεθισθῶσιν εἰς βίον κανονικόν, λιτόν καί ἀπέριπτον, στρατιωτικόν, οὕτως εἰπεῖν, πειθαρχίαν καί πρός ταῖς γνώσεσι καί διαπλάσεις καί τῆς καρδίας αὐτῶν νά προσκλήσωνται εἰς βιωτικήν τινα ἐμπειρίαν οὕτως ὥστε τοῦ Οἰκοτροφείου ἐξερχόμενοι καί εἰς τόν κοινωνικόν βίον εἰσερχόμενοι νά ἀποκομίζωσιν ἰκανά ἐφόδια καί πρός τόν πρακτικόν αὐτῶν βίον. Ὅθεν διά τούς λόγους τούτους ὑποβάλλονται καί εἰς μικράς τινάς ὑπηρεσίας περιβαλλόμενοι καί μέ τινα ἀξιώματα ἀναλόγως τῶν τάξεων εἰς ἧς ἀνήκουσιν.

Ἄρθρον 12. Καθ' ἑκάστην Κυριακὴν συμφώνως πρός τά εἰρημένα ὀρίζεται ὑπό τοῦ διευθυντοῦ ὁ τῆς ἐβδομάδος ἐπιμελητής, οὗ φροντίς εἶνε

ἢ καθ' ἐκάστην διανομή τοῦ ἄρτου κατά τήν πρωΐαν καί δειλινόν καί κατά τό γεῦμα ἢ δειπνον ἐπίβλεψις καί παράθεσις τῆς τραπέζης καί πάντων τῶν ἀναγκαιούτων αὐτῆ. Πρὸς τοῦτο δέ δίδονται αὐτῶ καί τρεῖς βοηθοί ἐκ τῶν λοιπῶν μαθητῶν, οἵτινες φροντίζουσι κατά τήν ὥραν τοῦ γεύματος καί δείπνου νά ὑπάρχουσι ἐπί τῶν τραπεζῶν πάντα τά χρειώδη, τά ὁποῖα μετά τό τέλος τοῦ φαγητοῦ αἴρουν καί τοποθετοῦσι ἐν τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν θέσει.

Ἄρθρον 13 Ὡσαύτως κατά πᾶσαν Κυριακὴν ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως ὀρίζονται καί οἱ ἐπιτηρηταί τῆς εὐκοσμίας καί τάξεως κατά τήν ὥραν τοῦ περιπάτου καί τόν χρόνον, καθ' ὃν ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ μένουσι μόνον οἱ μαθηταί

Ἐσωτερικός βίος τῶν ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ διαιτομένων

Ἄρθρον 14. Κατά πᾶσαν Κυριακὴν ἢ ἐορτάσιμον ἡμέραν, καθ' ἣν διακόπτονται τά ἐν τῷ Γυμνασίῳ μαθήματα, πάντες οἱ ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ μεταβαίνουσιν εἰς τήν ἐκκλησίαν συνοδευόμενοι ὑπό τοῦ διευθύνοντος ἢ ὑπό τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ, ἔνθα οἱ μαθηταί διαιρούμενοι εἰς δύο χορούς βοηθοῦσι τούς ψάλτας, ἀσκούμενοι οὕτως καί αὐτοί εἰς τήν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν.

Ἄρθρον 15. Μετά τό τέλος τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας ἐπανερχόμενοι οἵκαδε μετά μικρόν πρόγευμα καί μικράν ἀνάπαυσιν μελετῶσι μέχρι τῆς μεσημβρίας. Ἐπαναλαμβάνεται δ' ἡ μελέτη ἀπό τῆς 8¹⁵ μ.μ. τουρκιστὶ ὥρας μέχρι τῆς 10, ὅτε ἐξέρχονται εἰς περίπατον.

Ἄρθρον 16. Μετά τό δειπνον ἀπό τῆς 2ας ὥρας μ.μ. ἄρχεται ἡ ἑσπερινή μελέτη καθ' ἐκάστην διήκουσα μέχρι τῆς 4ης μ.μ. ὅτε γίνεται κοινὴ προσευχή, μεθ' ἣν ἅπαντες οἱ μαθηταί ἀποχωροῦσιν ἐν ἡσυχίᾳ εἰς τὰς ἑαυτῶν κλίνας.

Ἄρθρον 17. Καθ' ἐκάστην πρωΐαν περί τήν 10 ½ π.μ. ὥραν ὁ ἐπιστάτης φροντίζει νά ἐξεγερωθῶσι οἱ μαθηταί, οἵτινες ἐντός ἡμισείας ὥρας πρέπει νά ᾧσιν ἔτοιμοι ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς μελέτης, ἥτις ἀπό τῆς 11¹⁵ ἀρχομένη διαρκεῖ μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν οἱ μαθηταί μεταβαίνουσιν εἰς τό Γυμνάσιον.

Ἄρθρον 18. Ἡμίσειαν ὥραν πρό τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐν τῷ Γυμνασίῳ πρωϊνῶν μαθημάτων ἐξεγείρονται ἐκ τῆς μελέτης οἱ μαθηταί, ὅπως προγευματίσαντες καθαρίσωσι τούς ἑαυτῶν κοιτῶνας, φροντίσωσι πρὸς εὐπρεπισμόν τῶν κλινῶν αὐτῶν καί προπαρασκευασθῶσι διὰ τό σχολεῖον. Συνοδεύονται δέ κατά τήν εἰς τό Γυμνάσιον μετάβασιν αὐτῶν ὑπό τοῦ διευθύνοντος ἢ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ.

Ἄρθρον 19. Ἡ ὥρα τοῦ γεύματος ὀρίζεται συμφώνως πρὸς τήν ὥραν τῆς ἀπό τοῦ Γυμνασίου λήξεως τῶν μαθημάτων. Μετά δέ τοῦτο τόν ὑπολειπόμενον χρόνον μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῶν μετά μεσημβρίαν μα-

θημάτων καταναλίσκουσιν οἱ μαθηταί εἰς προμελέτην μέχρι τῆς 7½ μ.μ. ὥρας.

Ἄρθρον 20. Μετά τό πέρας τῶν μαθημάτων τῆς ἡμέρας λαμβάνουσι τό δειλινόν καί τοῦ καιροῦ ἐπιτρέποντος μεταβαίνουσιν εἰς περίπατον συνοδευόμενοι ὑπό τοῦ ἐπιστάτου καί τῶν καθ' ἑβδομάδα ὀριζομένων μαθητῶν ἐκ τῆς ἀνωτέρας τάξεως πρός ἐπίβλεψιν τῆς καθ' ὁδόν εὐκοσμίας καί εὐταξίας, πολλάκις δέ καί ὑπό τοῦ διευθύνοντος ἢ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ.

Ἄρθρον 21. Μετά τήν ἐκ τοῦ περιπάτου ἐπάνοδον ἐπί μίαν ὥραν διδάσκονται ὑπό εἰδικῶν διδασκάλων ὅτε μέν φωνητικῆν εὐρωπαϊκῆν μουσικῆν ἢ ὀργανικῆν, ὅτε δέ ἐκκλησιαστικῆν.

Ἄρθρον 22. Κατά πᾶν Σάββατον μ.μ. μετά τό πέρας τῶν μαθημάτων γίνεται γενικός καθαρισμός. Πάντες δηλ. εἶνε ὑποχρεωμένοι νά καθαρίσωσι τάς ἑαυτῶν κλίνας καί κοιτῶνας καί νά τινάξωσι τά ἑαυτῶν στρώματα καί σκεπάσματα τοῦ ὕπνου. Κατά πᾶσαν δέ δεκαπενθημερίαν ἐπιβάλλεται πλύσις διά θερμοῦ ὕδατος τῆς κεφαλῆς καί τῶν ποδιῶν.

Ἄρθρον 23. Κατά πᾶσαν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου ἢ δύο ἑορτῶν συμπιπτόντων ἀντί τῆς μελέτης γίνεται ἀπαγγελία ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων ποιητῶν τῆς νεωτέρας ἡμῶν ποιήσεως κατ' ἐκλογῆν ἢ ἀνάγνωσις γεγονότος τινός ἀξίου λόγου ἐκ τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἱστορίας ἢ περικοπῆς τοῦ εὐαγγελίου τῆς Κυριακῆς ἐκ τοῦ Κυριακοδρομίου τοῦ Θεοτόκη πρός ἐνίσχυσιν καί μόρφωσιν τοῦ τε θρησκευτικοῦ αἰσθηματος καί τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρος.

Ἄρθρον 24. Κατά τήν ἑσπέραν ἐκάστης Κυριακῆς γίνεται ἔλεγχος τοῦ ὄλου ἐν γένει βίου τῆς ἑβδομάδος ὡς πρός τε τήν ἠθικῆν μόρφωσιν καί πνευματικῆν ἀνάπτυξιν. Καί οἱ μέν οὐδεμίαν ἀφορμῆν δόντες κατὰ τε τά ἦθη καί τήν διαγωγῆν καί τήν εἰς τά μαθήματα ἐπιμέλειαν καί ἐπίδοσιν ἐπαινοῦνται καί ἐνισχύονται εἰς τόν ἀγῶνα, ὃν ἔχουσι νά διατρέξωσι καθ' ὄλον τό ἔτος, οἱ δέ πῶς ἀμελήσαντες ἢ εἰς ἀμάρτημά τι περιπεσόντες ἐξελέγχονται καί παραινοῦνται πρός διόρθωσιν.

Ἄρθρον 25. Κατά τόν εἰρημένον ἔλεγχον ἀλλάσσονται οἱ κατὰ τήν ἑβδομάδα ὑπηρετήσαντες ἐπιμεληταί καί βοηθοί καί ἐπιτηρηταί (ἴδ., ἄρθρ. 12, 13)

Ἄρθρον 26. Κατά πᾶσαν διμηνίαν τοῦλάχιστον παρουσιαζομένης καταλλήλου εὐκαιρίας διακοπῆς τινος τῶν μαθημάτων συμπεσοῦσης ἔνεκα ἑορτῶν οἱ μαθηταί συνοδευόμενοι ὑπό τοῦ διευθύνοντος ἢ βοηθοῦ αὐτοῦ ἐξέρχονται εἰς ἐκδρομάς εἰς τάς περί την πόλιν κοινότητας, ἔνθα καί διανυκτερεύουσιν ἐνίοτε.

Ἄρθρον 27. Οἱ ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ δαιτιώμενοι νηστεύουσιν ἐκάστην

Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν καὶ τὰς πρώτας καὶ τελευταίας ἑβδομάδας τῶν τεσσαρακοστῶν. Ἐπομένως δὶς τοῦ ἔτους μεταλαμβάνουσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων, κατὰ τὴν Τεσσαρακοστήν τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

Ἄρθρον 28. Κατὰ τὰς ὥρας τῆς μελέτης οὐδενὶ ἐπιτρέπεται νὰ παρενοχλῇ τὸν παρακαθήμενον αὐτῷ μαθητὴν διὰ μελέτης γινομένης ἐντονωτέρας τῆ φωνῆ ἢ δι' ἄλλων ἀτάκτων κινήσεων.

Ἄρθρον 29. Κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως, τοῦ περιπάτου καὶ τῶν διαλειμμάτων πάντες ὀφείλουσι νὰ ἐπιδεικνύουσι πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴν συμπεριφορὰν συζητοῦντες ἤρεμα ἢ συνάδοντες ἄσματα δεδιδαγμένα. Αὐστηρῶς δ' ἀπαγορεύονται αἱ βίαιαι καὶ ὀρμητικαὶ κινήσεις, αἱ ὑβριστικαὶ καὶ ἀνάγωγοι ἐκφράσεις ὡς καὶ ἄγριαι φωναί.

Ἄρθρον 30. Οὐδενὶ ἐπιτρέπεται εἴτε κατὰ τὰς ἐργασίμους εἴτε κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας νὰ ἐξέροχηται τοῦ Οἰκοτροφείου ἄνευ προηγηθείσης ἀδείας τῆς διευθύνσεως.

Ποιναί

Ἄρθρον 31. Εἰς τὸν παραβαίνοντα μαθητὴν τὰς ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ τούτου προβλεπομένας διατάξεις ἐπιβάλλονται κατὰ τὸν χαρακτῆρα, τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν τάξιν, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ἀνάλογοι ποιναί, ἐπίπληξις τὸ πρῶτον κατ' ἰδίαν, εἴτα ἐνώπιον πάντων τῶν μαθητῶν, στέρησις μέρους τῆς τροφῆς, ἰδιαιτέρα γραφικὴ ἐργασία, ἀπομάκρυνσις προσωρινή τοῦ Οἰκοτροφείου καὶ ἐν τέλει ἀποβολή.

Ἄρθρον 32. Ἄν ὁ τιμωρηθεὶς μαθητὴς ἐμμένῃ εἰς τὰς κακὰς αὐτοῦ ἕξεις, ἐξαντληθέντων πάντων τῶν πρὸς διόρθωσιν δυνατῶν μέσων, ἢ ἂν τις περιπέσῃ εἰς ἀσυγχώρητον ἀμάρτημα, μετὰ προηγηθεῖσαν συνεννόησιν τοῦ διευθύνοντος μετὰ τοῦ Προξένου τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Γυμνασιάρχου ἀποβάλλεται τοῦ Οἰκοτροφείου, ὅπως μὴ καταστῇ ἐπιβλαβὴς καὶ λύμη εἰς τοὺς λοιποὺς μαθητὰς.

Ἄρθρον 33. Οὐδεὶς τῶν ὑποτρόφων δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὑποτροφίαν αὐτοῦ δι' ἄλλο ἔτος, ἂν μὴ εἰς τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους λάβῃ ἐνδεικτικὸν φέρον βαθμὸν τῆς μὲν διαγωγῆς ἀριστα, τῆς δέ εἰς τὰ μαθήματα προόδου τουλάχιστον καλῶς.

Ἄρθρον 34. Εἰς τὸν ἐγγυητὴν τοῦ κρινομένου ὑποτρόφου ἀναξίου εἴτε δι' ἀμέλειαν εἴτε δι' ἄτοπον διαγωγὴν ἐπιβάλλεται νὰ πληρώσῃ δι' ὅσα ἔτη ἤθελε μείνῃ ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ ὁ μαθητὴς, δι' ὃν ἠγγυήθη, δέκα ὄθ. λίρας δι' ἕκαστον ἔτος.

Περί τῆς Βιβλιοθήκης.

Ἄρθρον 35. Τὸ Οἰκοτροφεῖον κέκτηται ἰδίαν μικρὰν βιβλιοθήκην πε-

ριλαμβάνουσαν, ὡς ἐν τῷ ἰδίῳ καταλόγῳ καταφαίνεται λεξικά καί ἄλλα βοηθητικά βιβλία. Τὴν εὐθύνην τῆς καλῆς καταστάσεως καί διατηρήσεως αὐτῆς φέρει ὁ διευθυντής.

Ἄρθρον 36. Οἱ μαθηταὶ οἱ λαμβάνοντες παρὰ τοῦ διευθύνοντος βιβλίον τι ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ὀφείλουσι μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἐργασίας αὐτῶν νά ἐπιστρέψωσιν αὐτό σῶον καί ἀβλαβές. Ἄν δέ τις τῶν μαθητῶν κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων θελήσῃ νά παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ βιβλίον τι πρὸς ἰδίαν μελέτην ἢ τετράχορδον πρὸς ἐκγύμνασιν, ὀφείλει νά δώσῃ, ἔγγραφον ἀπόδειξιν παραλαβῆς ὅτι τὸ παραλαμβανόμενον θά ἐπιστρέψῃ σῶον καί ἀβλαβές, ἄν δέ φθειρῇ ἢ ἀπολέσῃ αὐτό, ὅτι ὑποχρεοῦται νά ἀντικαταστήσῃ αὐτό.

Περὶ τῆς περιουσίας τοῦ Οἰκοτροφείου

Ἄρθρον 37. Ἡ τοῦ Οἰκοτροφείου περιουσία πλὴν τῶν βιβλίων καί γεωγραφικῶν χαρτῶν, τῶν ἐν ἰδιατέρῳ βιβλίῳ σημειουμένων, συνίσταται καί ἐκ διαφόρων ἄλλων σκευῶν ἀναγκαίων διὰ μαγειρεῖον, καταλλήλων εἰς πλύσιν, κλινῶν, δοχείων, τραπεζίων, λαμπτήρων, καθισμάτων καί ἄλλων. Πάντα δέ ταῦτα εἶνε καταγεγραμμένα ἐν βιβλίῳ καί περὶ τῆς καλῆς καταστάσεως ἢ ἀντικαταστάσεως αὐτῶν φθισομένων καί συμπληρώσεως φροντίζει ὁ διευθύνων.

Ἄρθρον 38. .....ἀφ' οὗ ἐπί διετίαν ἐργασθῶσι, μέχρι δέ τοῦ χρόνου τῆς ἐπιδόσεως κρατοῦνται ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Γυμνασίου ἢ ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ.

GIORGOS N. APSILIDIS

THE HEADMASTER PETROS N. PAPAGEORGIU
AND THE OPERATION OF THE BOARDING SCHOOL
AND TEACHING SCHOOL OF SERRES

Abstract

The city of Serres was an important educational center of northern Hellenism during the last quarter of the 19th century. Preschool, primary and secondary schools, as well as Schools for Teachers, were operating in the city.

Petros Papageorgiou, a philologist, served as principal at the High School of Serres for two consecutive school years from 1889 to 1891. He was also responsible for the establishment and operation of two Teaching School's classes and the operation of the Boarding School for the students of the Teaching School. Papageorgiou's work was not an easy one. He faced organizational and administrative issues concerning the educational institutions, problems of student discipline as well as difficulties in the co-operation with the competent supervising authorities. In addition, he worked in a context of intra-communal disputes on the eve and during the creation of the «Metropolitan and Community Issue».

The paper features four letters sent by Papageorgiou, the timetable of the two Teaching School's classes and the Regulation of the Boarding School for the students of the Teaching School, taken from the archives of the Association for the Propagation of Greek Letters. This archival material elucidates the educational processes and events of the era and enriches the historiography of the education of the city of Serres.